Split by PDF Splitter

ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଅଠରଶ ଛଷଠୀ

(ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା)

ସଂପାଦନା :

ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତ

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ

ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା

ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ - ୨

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଅଠରଶ ଛଷଠୀ

(ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା)

ସଂପାଦକ :
ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି
ମୁଖ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରକାଶକ :
ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ
ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ସ ପବ୍ଲିଶର୍ସ
ବିନୋଦବିହାରୀ
କଟକ-୭୫୩୦୦୨

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ :
୧୯୭୮

ପ୍ରଚ୍ଛଦ ପଟ୍ଟ :
ଉଦୟ ନାରାୟଣ ଜେନା

ମୁଦ୍ରଣ :
ଶକ୍ତି ଆର୍ଟ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ
ମେରିଆ ବଜାର
କଟକ

ମୂଲ୍ୟ : ଟ୪୫-୦୦

ATHARASHA CHHASATHI

(Utkal Deepika)

Editor :
Prof. Dr. Bansidhar Mohanty
Head of the Deptt. of Oriya
Utkal University
Vani Vihar, Bhubaneswar

Publisher :
Sahadev Pradhan
Friends' Publisher's
Binodbehari-753002
Orissa (India)

First Edition :
1978

Cover design :
Udyanarayan Jena

Printer :
Shakti Art Printers
Meria Bazar, Cuttack

Price : Rs. 45.00

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

[illegible]

୨ – [illegible]

[illegible]

[illegible]

5-3-13

Digitized by srujanika@gmail.com

ବର୍ଷେ ଟିକି ହୁଅଇଦ, ୬ ଶ ... ମେଳ ପ୍ରୋବଲ୍,

ଦର୍ଶାଇ ଲେଖକ ଚୋଳ୍ଯଣିଜ ନିବେଦନ।

ବର୍ଷକ ଭିତ୍ରେ ଦୁଇଟି ସ୍କୁଲକୁ ତେଲେ ଗୋପୁଠାରୁ ଘଟନ ... ମନ୍ଦିର ... ଗିଳା ଅଗ୍ରେମାନଙ୍କ ଜମଗ ଦେଖୁଥିବା ବର୍ଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ଦୁର୍ଗାଦିନ୍ତ ଯୋଗଦେଇଛନ୍ତି ଅଛି ଜାତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣନ ଦେଖୁଅଛୁଁ ।

ଦୁର୍ଗାଡିଲ୍ଲକ ଏଥି ମାନଙ୍କ ଭଗମ ଓ ବସମଡଙ୍କ ଠାରୁ ଅଭ୍ରୁବଞ୍ଚନ୍ତା ଉତ୍ତରା ଓ ଦୋଷଙ୍କାର ଆମୂକ୍ଷାପ୍ତ ଡେବସାବ ୨ଙ୍କ ଦୁର୍ଗାଦିର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅବସ୍ଥା ୨ଥ ସତଙ୍କ ଜମଗ ଚୋଣଥିବା ଯଦି ମନ୍ଦିର ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଶ୍ନର ତତ୍ତ୍ୱାର ବଡଡେକବିଦ ଉତ୍ତର ସେ ସମସ୍ତ ଏଥି ମାନଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରିବଟମ ଡେଡଲଷିତ ବାନ୍ଧି, ମାତବ ଦୁର୍ଗାଠିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତିବାହି ସଜାସେ ସ୍କୁଲ ଚେଷ୍ଟାର ପଥ ।

ଗାର୍ଡେନ୍ସ୍‌ମାନେ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ହରେକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।	ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚୌଧୁରି ରଘୁନାଥ ଦାସ
,, ଜଗନ୍ନାଥ ...	ବାବୁ ... ଚୌଧୁରି
,, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦାସ	,, ରାଧାମୋହନ ...
,, ଦୀନନାଥ ...	,, ...
,, ସୁଦର୍ଶନ ଦାସ	,, ...
	,, ...
	,, ...

ସମ୍ପାଦକ ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ଜଗନ୍ନାଥ ...

ଅଧିକ୍ଷ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାବୁ ... ଦାସ ।

...

Split by PDF Splitter

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ମୁଖବନ୍ଧ

ମୁସଲମାନ ଓ ଇଂରେଜ ଶାସନ ସମୟରୁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ବରାବର ଅବହେଳିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶା ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ତୁଳନାରେ ଏବେ ବି ବହୁ ପଛରେ ପଡ଼ିଛି । ୧୮୫୮ ମସିହାରୁ ଭାରତରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ କଲିକତା, ବମ୍ବେ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ତିନୋଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଦୀର୍ଘ ପଞ୍ଚାଅଶୀ ବର୍ଷପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୪୩ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଛାପାଖାନାର ଅବଦାନ ବିପୁଳ । ପ୍ରଥମକରି ୧୮୩୬ ମସିହାରେ କଟକରେ ଏକ ଛାପାଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ଓ ବହିଛାପିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଟାଇପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ପୂର୍ବରୁ 'ବାଇବେଲ୍'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ୧୮୧୧ ମସିହାରେ କଲିକତାସ୍ଥ ଶ୍ରୀରାମପୁର ମିଶନ ପ୍ରେସରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ବାଇବେଲ ଛାପିବାର ତିନିବର୍ଷ ପରେ ୧୮୨୪ ମସିହାରେ ବାଇବେଲର ପ୍ରଥମଭାଗ ଛପା ଯାଇଥିଲା । ୧୮୧୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିସନାରୀମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ ରୂପେ ଓଡ଼ିଶାର କଟକ ସହର ଓ ସେଠାରେ ଥିବା ମିସନ୍ ପ୍ରେସକୁ ବାଛି ଆସିଥିଲେ । ଏହି ମିଶନ୍ ପ୍ରେସ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଛାପାଖାନା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ପତ୍ରପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ ସହିତ ବଙ୍ଗଳା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶନର ତୁଳନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ସେହି ଶ୍ରୀରାମପୁର ମିଶନାରୀ କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଖ୍ରୀ ୧୮୧୮ରେ 'ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ' ଓ ୧୮୨୨ ମସିହାରେ 'ସମାଚାର ଚନ୍ଦ୍ରିକା' ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ୧୮୧୮ ମସିହାରେ ଶ୍ରୀରାମପୁର ମିଶନ୍ ପ୍ରେସରୁ 'ସମାଚାର ଦର୍ପଣ' ନାମକ ଅନ୍ୟଏକ ବଙ୍ଗଳା ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ୧୭୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରଥମ ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେହିବର୍ଷ ହୁଗୁଳିରୁ 'ହଲ୍‌ହେଡ୍' (Halhed)ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ।

୧୫୩୮ ମସିହାରେ ମେକ୍‌ସିକୋ ସହରରେ ପ୍ରଥମେ ମୁଦ୍ରଣଶିଳ୍ପ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ଜନୈକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ମାଷ୍ଟର ଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍ ଗୋଆକୁ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ସନ୍ଧାନରେ ଆସି ସେଠାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ

Digitized by srujanika@gmail.com

କରିଥିଲେ । ୧୫୫୭ ମସିହାରେ ଦଲେ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ ଗୋଆରେ ଅବତରଣ କରିଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏକ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର, ମୁଦ୍ରାକର ଓ ଛପାଇବା ପାଇଁ ଅକ୍ଷର ସମୂହ ଆଣିଥିଲେ । ଜଣାଯାଏ ଯେ ଭାରତରୁ ପ୍ରଥମ ଛପାବହି ୧୫୫୭ ମସିହାରେ ଗୋଆରୁ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ୧୫୬୧ ମସିହାରେ 'କମ୍ପେନ୍‌ଡ଼ିଓ ସ୍ପିରିଚୁଆଲ୍' (Compendio Spiritual) ଜାଓ କ୍ୟୁନ ଜ୍ଞେନ୍‌ସିଓ ଓ ଜାଓ ଡି ଏନ୍‌ଡେମ୍ (Jao de Endem)ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ହୋଇ ଗୋଆରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ନ୍ୟୁୟର୍କର ସାଧାରଣ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି । ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ, ଦିନାମାର ଓ ଇଂଲଣ୍ଡ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭାରତରେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଛପାକାମ ଓ ଛପାବହି ପ୍ରସାରିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ କୃତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । (ଦିନାମାର ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତି ହାଲେ Halle) ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଓ ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାକରି ତେଲୁଗୁ ଲିପିରେ 'କାଟେକିଜମ୍' (୧୭୪୭) ଓ ରୁଲ ଅଫ୍ ଲାଇଫ୍ (୧୭୪୭) ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଅକ୍ଷରରେ 'ଗ୍ରାମାଟିକା ହିନ୍ଦୋସ୍ତାନିକା' (୧୭୪୫) ଓ ସଲ୍‌ଟାର (Psalter ୧୭୪୭) ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା ଓ ଇଂରାଜୀରେ ସେ ସମୟରେ ପ୍ରକାଶିତ କେତେକ ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛି ୧୭୭୮ ରେ ହାଲହେଡ୍ ପ୍ରଣୀତ ବଙ୍ଗଳାଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ (Grammar of the Bengal Language), ଗ୍ଲାଡ୍‌ୱିନ୍‌ସ୍ ଭୋକାବୁଲାରୀ (ଇଂରାଜୀ ଓ ପାରସୀ ଭାଷାରେ ମୁଦ୍ରିତ), ଚାର୍ଲ୍‌ସ ଉଇଲକିନସ୍, ୧୭୮୦, ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାରେ 'ଏସପ୍' (୧୮୦୬); 'ହାଫତ୍ କୁଲଜୁମ୍' (Haft Qulzum) ୧ମ-୭ମଭାଗ ଅଭିଧାନ ୧୮୧୪-୧୮୨୨ ମଧ୍ୟରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନବାବଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଅଯୋଧ୍ୟାରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ଛପାଖାନା ଓ ପ୍ରଥମ ଛପାଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମର ବିଶେଷ ଗବେଷଣା ହୋଇନାହିଁ । ତେବେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଖ୍ରୀ ୧୮୧୧ରୁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଛପାକାମ ଶ୍ରୀରାମପୁରର ମିଶନ୍‌ପ୍ରେସରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାହା ପ୍ରସାରଲାଭ କରିଛି । ଦୁଃଖର କଥା ଯେ, ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଛପାଯାଇଥିବା ପୁସ୍ତକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯଥାର୍ଥ ସନ୍ଧାନ ହୋଇପାରିନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଥମକରି ବାଇବେଲ ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ୧୮୧୧ ମସିହାରେ । ଏହି ନିଉଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ଡକ୍ଟର କାରେ ଓ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ପଣ୍ଡିତ । ଫୋର୍ଟଉଇଲିୟମ୍ କଲେଜରେ ପୁସ୍ତକର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରସ୍ତୁତହୋଇ ଛପାନିମିତ୍ତ ଶ୍ରୀରାମପୁର ପ୍ରେସକୁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେଠାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ବାଇବେଲ ଓ ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଖ୍ରୀ୧୮୧୧-୧୮୪୩ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥ ଛପାଯାଇଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବାଇବେଲର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ । (୨) ୧୮୪୧-୪୩ ମଧ୍ୟରେ ଆମସ୍ ସଟନ୍ (Amos Sutton)ଙ୍କର 'ଉତ୍କଳ ଭାଷାର୍ଥାଭିଧାନ' ବା 'Oriya Dictionary with Oriya Synonyms' ହେଉଛି ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ କୃତି । ସଟନ ସାହେବ ଭୁବନାନନ୍ଦ ନ୍ୟାୟଅଲଙ୍କାରଙ୍କର ସହ-ଯୋଗୀତାରେ ଏହି ଉପାଦେୟ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ତିନିଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ମିଶନ୍ ପ୍ରେସରୁ ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡ ୧୮୪୧ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ୧୮୪୩ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୨୪ରେ କଟକ ସ୍କୁଲ ମିଶନାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ହେବା ପରେ ୧୮୪୦ ବେଳକୁ ତହିଁର ଓଡ଼ିଆବିଭାଗ ନିମିତ୍ତ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ (୧ ପ୍ରାକୃତିକ ଦର୍ଶନ (Natural Philosophy), (୨) ଓଡ଼ିଆ ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ, (୩) ଓଡ଼ିଆ ନୀତିକଥା, (୪) ଓଡ଼ିଆ ଗଣିତ, (୫) ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ (୬) ବତିଶ ସିଂହାସନ, (୭) ମିତଲାଭ, (୮) ଓଡ଼ିଶା ଭୂଗୋଳ, (୯) ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଦର୍ଶନ କଲିକତା ସ୍କୁଲବୁକ ସୋସାଇଟି, ମିତଲାଭ ପୁରୀ ସ୍କୁଲକମିଟି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ କଟକରେ ଛପାଯାଇଥିଲା । ସେକାଳର ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଟନ୍ ଥିଲେ ଏକ ପ୍ରବୀଣ ବିଦେଶୀ ପଣ୍ଡିତ । ୧୮୪୨-୪୩ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ରିପୋର୍ଟରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଶେଷ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲାଭକରିଥିବା ଏ ସଟନ ଓ ପଣ୍ଡିତ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣଙ୍କୁ (ସରକାରୀ ସ୍କୁଲର ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା । ଏହା ସହିତ ଷ୍ଟାର୍ଲିଂଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା (କଟକ) ଇତିହାସ (୧୮୨୬)ର ଅନୁସରଣରେ ସଟନ୍ ସାହେବ ପ୍ରଥମକରି ଲେଖିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ଓ ତାହାର ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୯୦ । ଏହି ସମୟରେ ଡକ୍ଟର ପିଅରସନ୍ଙ୍କର ବାକ୍ୟବୋଲି (Idiomatic exercises)ଅନ୍ୟଏକ ବିଶିଷ୍ଟ କୃତି । ଏହି ସମସ୍ତରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ଅତି ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେ ସମୟରୁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିରେ ମିଶନାରୀମାନଙ୍କର ଦାନ ଅତୁଳନୀୟ ଓ ଏହି ସାହିତ୍ୟ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ଆରମ୍ଭରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ଆମର ମୌଳିକ ରଚନା ଗତିକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଛୁଇଁ ଦେଇଛି । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ନିଛକ ଓଡ଼ିଆ ଶୈଳୀରେ କବିମାନେ କାବ୍ୟ କବିତା ଓ ସଙ୍ଗୀତାଦି

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ରଚନା କରୁଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଏହି ନୂତନ ଗଦ୍ୟଶୈଳୀ ଯେତେ ବିକୃତ ହେଉନା କାହିଁକି ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ରଚନାର କେତେକ ନମୁନା ପାଠକର କୌତୂହଳ ନିମିତ୍ତ ଦିଆଗଲା ।

(୧) ୧୮୧୧ ଓଡ଼ିଆ ବାଇବେଲ—

"ଯେଉଁ ସମୟରେ ବିଚାରକର୍ତ୍ତାମାନେ ରାଜ୍ୟ କଲେ ସେ ସମୟରେ ଦେଶରେ ଅକାଳ ଥିଲା । ତହିଁରେ— ଏକ ମନୁଷ ଆପଣ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଓ ଦୁଇପୁତ୍ରକୁ ସଙ୍ଗେକରି ମୋ ଆବ ଦେଶରେ ପ୍ରବାସ କରିବାକୁ ଗଲା । ସେ ମନୁଷର ନାମ ଆଲିମଲିକ ତାହାର ଭାର୍ଯ୍ୟାର ନାମ ନଆମୀ ଓ ଦୁଇପୁତ୍ରର ନାମ ମହଲୋନ ଓ କିଲିଓନ । ଏ ସମସ୍ତେ ବୀତଲେହମରଯିହୁଦାର ଅଫରମୀୟମାନେ ଥିଲେ ପୁଣି ସେମାନେ ମୋ ଆବ ଦେଶରେ ଆସି ପ୍ରବାସ କଲେ ।" (ଧର୍ମପୁସ୍ତକ, ୧୮୧୧, ୧ମ ଖଣ୍ଡ, ପୃ ୧୭")

(୨) ୧୮୧୧—ମୋହନପ୍ରସାଦ ଠାକୁରଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଇଂରେଜୀ ଅଭିଧାନ

Vocabulary Oriya and English (୧୮୧୧) by M. P. Takoor. Asst. Librarian of Fort William, Serampore, Cal July 1811)

ଈଶ୍ୱର Eeshworo—God

ଈଶ୍ୱରତ୍ୱ Eeshworottya—God head

ଧର୍ମାତ୍ମା Dhormatma—Holy Ghost

ଏହି ପ୍ରଥମଛାପା ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଅଶୁଦ୍ଧି ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ରହିଅଛି ।

Early Oriya Lexicons—their importance—Dr. B. Mohanty Bharati—Utkal University Journal Vol. III, 1969.

୧୮୧୩—ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା—ପଣ୍ଡିତ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଶର୍ମା ।

"ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲ ବୁଢ଼ ହଇଲେଇ ନ ବାଁଧାହସ୍ତ । ତୈଳ ନାଇ ଲୁନ ନାଇ ଷୁହଲ ନାଇ ତରକାରୀ ପାଣ୍ଡ କହୁଇ ନାଇ । ପଣ୍ଡ କହିଲ ଆଜ କ୍ଷ ଘରେ କହୁଇ ନାଇଁ ଦେଖି ଦେଖି ଖୁଦକୁଣ୍ଡା ଯଦି କହୁ ଥାକେ ତବେ ତାର ପିଠେ କର ଏଇ ବୁଢ଼ ବସ୍ତା ଖାଇବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ପ୍ରବୋଧଚନ୍ଦ୍ରିକା

ଏବଂ

ମାସିକ ସମାସ୍ତୃତ ପତ୍ରିକା ।

୨୦ ସଂଖ୍ୟା ।

ବିଦ୍ୟା ଦଦାତି ବିନୟଂ ବିନୟାଦ୍ଯାତି ପାତ୍ରତାଂ ।
ପାତ୍ରତ୍ୱାଦ୍ଧନମାପ୍ନୋତି ଧନାଦ୍ଧର୍ମଂ ତତଃ ସୁଖଂ ।

ସନ ୧୮୫୭ ଅଗଷ୍ଟ । ✻ ସନ ୧୨୬୪ ସିଂହ ।

ସିଂହ ମାସ ପତ୍ରିକାର ନିର୍ଘଣ୍ଟପତ୍ର ।

ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ ।

୧ । ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମ୍ମାକର୍ତ୍ତୃକ ହିତୋପଦେଶ ୪୩୭
୨ । ମେଘ ବିଷୟ ୪୪୧
୩ । ବାଷ୍ପ ଦ୍ୱାରା ନୌକା ଚଳାଇବା ବିଷୟ ୪୪୩
୪ । ସିଂହଳଦ୍ୱୀପରେ ମୁକ୍ତାନ୍ବେଷଣ ୪୪୩
୫ । ହିନ୍ଦୁ ଦୋହଳ ୪୪୫
୬ । ସମାସ୍ତୃତ ପତ୍ରିକା ୪୪୭
୭ । ସିଂହ ମାହର ଉତ୍କଳ ପତ୍ରିକା ୪୫୩

ଏ ପୁସ୍ତକ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାହାର ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ସେ କଟକ ଶହର ନିବାସି ଶ୍ରୀଯୁତ ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚିଠୀ ଲେଖିଲେ ଅବୁବା ସ୍ୱୟଂ ସାକ୍ଷାତ କଲେ ବାଞ୍ଛିତ ସିଦ୍ଧ କରି ପାରିବେ । ମାସକୁ ମାସ ନୂତନ କରି ଛପା ହେବ । ମୂଲ୍ୟ ଖଣ୍ଡକୁ ଦଶ ପଇସା ଲେଖାଏ । ବାର ଖଣ୍ଡର ଅଗ୍ରତୁର ଦାମ ଏକାବେଳକେ ଦାଖଲ କଲେ ୧ଏ ଟଙ୍କା ଲାଗିବ ଆଉ ଡାକରେ ପଠାଇବାକୁ ହେଲେ ବାରଗୋଟା ଅଣା ହେବ । ଡାକ ଟିକଟ ଦେଲେ ବିନା ମାସୁଲ ଆଉ ଶୀଘ୍ର ପଠାଯିବ ।

ଶ୍ରୀଯୁତ ଉଇଲିୟମ ସି ଲେସି ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

କଟକ ନଗର ଯନ୍ତ୍ରାଳୟରେ ଶ୍ରୀଯୁତ ଉଇଲିୟମ ବ୍ରୁକ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଛପା ହେଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ହୋଇଅଛି, ବୃଦ୍ଧବନ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ନଗର ଅଧିକୃତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା ।

ତଦ୍ବାଦ ଯେଉଁ ସମ୍ବାଦ ଆସିଥିଲା ତହିଁର ବ୍ୟକ୍ତ ହେଲା ଯେ, ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସ ୧୭ ତାରିଖରେ ଗଉଫଲ ସୈନ୍ୟ ଦକ୍ଷୀସ୍ଥ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୃହ ଅଧିକାର କରିଅଛନ୍ତି । ତାହା ଅରଦିନ ଅହୁର ଅଣ୍ଡସର ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା, ବିଦ୍ରୋହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ନଗର ତ୍ୟାଗ କରି ମଥୁରା ପ୍ରଦେଶକୁ ଗୋୱାଲିୟର ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଥିଲେ । ରାଜଭବନ ମଧ୍ୟରେ ବାଦଶାହ ୬ । ୭ ସହସ୍ର ସୈନ୍ୟ ସେନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଥିଲେ, ଉକ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ ପ୍ରାଣପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଣ କରିଅଛନ୍ତି । ସେହି ଦିନ ରାଜଭବନ ଉପରେ ଭାରି ଗୋଲା ବୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

ସମ୍ବଲପୁରର ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ କମିଶନର ଶ୍ରୀଯୁତ କାପ୍ତାନ ଲି ସାହେବ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି କି, ସମ୍ବଲପୁରର ରାଜବଂଶୀୟ "ସୁନ୍ଦର ସା" ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହଜାରିବାଗରେ କଏଦ ଥିଲା ତାକୁ ବିଦ୍ରୋହି ସୈନ୍ୟମାନେ ମୁକ୍ତ କରି ଦେବାରୁ ସେ ସମ୍ବଲପୁରଠାରେ ପହଞ୍ଚି ରାଜବିଦ୍ରୋହାଚରଣରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ଅତଏବ କଟକଠାରୁ ତିନ କମ୍ପାନି ଓ ନାଗପୁରଠାରୁ ତିନ କମ୍ପାନି ସୈନ୍ୟ ସମ୍ବଲପୁରଠାକୁ ଯିବାର ଆଜ୍ଞା ହୋଇଅଛି । ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ଯେଉଁ ୫ ନମ୍ବର ପଲଟଣ ଅଛନ୍ତି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚ କମ୍ପାନି କଟକ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଅଛନ୍ତି ପ୍ରାୟ ଏହି ମାସ ୧୫ ତାରିଖ ମଧ୍ୟରେ କଟକଠାରେ ପହୁଞ୍ଚିବେ ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ରାଜା ଓ ଜମୀଦାରପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ହସ୍ତୀ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ହୋଇଅଛି କି, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯେଉଁ ପଲ୍ଟଣ ଯିବ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ସେହି ପଲ୍ଟଣର ସାମଗ୍ରୀ ବୋହି ନେବା ଲାଗି ରାଜା ଓ ଜମୀଦାରମାନେ ଆପଣା୨ ହସ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମଦଦ ଦେବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବତ୍ସରରେ ମହାନଦୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପ୍ରଭୃତି ନଦୀମାନେ ପ୍ରବଳରୂପେ ବୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପୁରୀ, କଟକ, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନେକ୨ ପ୍ରଦେଶରେ ଶସ୍ୟ ହାନି କରିବାରୁ କଟକ ଏଲାକାର କେଉଁ ପ୍ରଦେଶରେ କି ପରିମାଣରେ ଶସ୍ୟ ହାନି ହୋଇଅଛି ଏହା ତଦାରକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ଜିଲାର ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁତ ବାବୁ ଦୁର୍ଯୋଧନ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀଯୁତ ବାବୁ ନରସିଂହଚରଣ ଦାସ ଅନୁମତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତହିଁର ବିଶେଷ ଏହି କି, ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବାବୁ ମହାନଦୀ ବାନ୍ଧ ନଷ୍ଟ

Split by PDF Splitter
Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

(କଣଟେବଳ, ଆନଟେଲେନ, ମାଜୁଗ, କନ୍ଷ୍ଟେବଳ, ଦପ୍ତଲେବ, ଖୁଦ୍‌କୁ ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ବଙ୍ଗଳା ଅପେକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ । ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଓଡ଼ିଆ ହେତୁ ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

୧୮୪୦—ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାସାର ଅର୍ଥାତ୍ ଭୂଗୋଳ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ୧ମ ଖଣ୍ଡ—

Calcutta Shool Book Society

Baptist Mission Press, 1840

ଶିଷ୍ୟ—ଏହି ଦେଶସ୍ଥ ଲୋକର ଧନ ପୂର୍ବର ଏତେବୃଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି କିପାଇଁ ?

ଗୁରୁ—କାରଣ ଏହି ଯେ ପୂର୍ବରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ସେମାନେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଲୁଟ୍ ଉପଦ୍ରବ ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ କରୁଥିଲେ ସେ ସକାଶରୁ ପ୍ରାୟ କାହାର ଧନ ସ୍ଥିର ନଥିଲା । ପୁଣି ଏହି ସମୟରେ ଇଂରାଜର ଅମଳରେ ସେ ସବୁ ଉତ୍ପାତ ନାହିଁ ଏ ନିମନ୍ତେ ଦିନକୁ ଦିନ ଲୋକମାନଙ୍କର ଧନ ବଢ଼ୁଛି ।”

୧୮୪୭-୪୮—ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ (ବଙ୍ଗଳାରେ ଲେଖାଯାଇଥିବା ପିଅରସନଙ୍କ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସରଣରେ)

ଓଡ଼ିଶା ମିଶନ୍‌ରେ ଯୋଗଦେବା ପୂର୍ବରୁ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଏହି ପୁସ୍ତକପଢ଼ି ଓଡ଼ିଆରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିବା ବିଷୟ ବୁଝାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଇଂରାଜୀ ବାକ୍ୟର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ବିକୃତ ଓ ହାସ୍ୟୋଦ୍ଦୀପକ—

‘ସେ ଭୂଗୋଲ ବିଦ୍ୟା ବିଷୟରେ ଏକ କିତାବ ରଚିଲେ’

He spoke to us in a kind manner ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ‘ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେମ ମତେ କହିଲା’ ପୁଣି ‘She is a dutiful and affectionate child ‘ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଟୋକା ବଡ଼ ବାଧ୍ୟ ଓ ପ୍ରେମି ପିଲା ଅଛି’

୧୮୪୭-୪୮—ହିତୋପଦେଶ—

‘ଏକଥା ଶୁଣି ହିରଣ୍ୟକ ହୃଷ୍ଟ ଚିତ୍ତ ଆଉ ପୁଲକିତ ହୋଇ କହିଲା ‘ସାଧୁ ମିତ୍ର ! ସାଧୁ, ଏତାଦୃଶ ଆଶ୍ରିତ ଲୋକଙ୍କ ସ୍ନେହ ହେତୁରୁ ତୁମ୍ଭେ ତ୍ରିଲୋକ୍ୟ ପ୍ରଭୁ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ । ଇହାକହି ହିରଣ୍ୟକ ସମସ୍ତ କପୋତର ପାଶଚ୍ଛେଦନ କରି ଆଉ ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନକରି କହିଲା, ହେ ସଖେ ଚିତ୍ରଗ୍ରୀବ, ଏହି ଜାଲରେ ବନ୍ଧ ହେବରୁ ଦୋଷ ଆଶଙ୍କା କରି ଆପଣାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବାର ଉଚିତ ନୁହେଁ ।’ (ପୃ.୧୯)

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଏହି କେତେକ ଉଦ୍ଧୃତିରୁ ଆମେ ଦେଖିବା ଯେ କ୍ରମେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ପ୍ରଭାବିତ ବିକୃତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କ୍ରମେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟର ରୂପଧାରଣ କରିଛି । କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆଧୁନିକତାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଫୁଟିଉଠିଛି । ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ'ରେ 'ପଣ୍ଡିତ ଓ ଚଷା' କବିତାର କେତେକ ପଂକ୍ତି ହେଉଛି—

ପଣ୍ଡିତ ଠାରେ ଚଷା ପଚାରଇ
ମାଙ୍କଡ଼ ମାଇଲେ କି ଦୋଷ ହୋଇ ।
ପଣ୍ଡିତ କହିଲେ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଚାହିଁ
ସେ ପାପ ତୁଳନା ପାପତ ନାହିଁ ।
ଚଷା ନିବେଦିଲ ଏ କି ପଣ୍ଡିତ
ମାଙ୍କଡ଼ ମାଇଲେ ତୁମ୍ଭ ପୁନିତ ।
ଶୁଣି ପଣ୍ଡିତ କହେ ବଡ଼ ବଡ଼
ମାଙ୍କଡ଼ ମାଇଲେ ହୋଇଥେ ଧୋକଡ଼ ।

ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—ଆପଣାର ସନ୍ତାନ ସବୁର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଯେ ଦେଖଇ ସେ ପଣ୍ଡିତ'— ଏସବୁ ରଚନାରେ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟର ଅରୁଣୋଦୟ ଘଟିଛି ଏହି ମିଶନାରୀ ସାହିତ୍ୟରେ । ବହୁ ମିଶନାରୀ ଏହି ସମୟରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ୧୮୦୦—୧୮୫୦ ମଧ୍ୟରେ ରେଭରେଣ୍ଡ ଆମସ ସଟନ୍‌ଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ଦାନ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ । ସଟନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର 'ଭାଷାର୍ଥାଭିଧାନ' ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥର ବିଭିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ, ଶାରୀରିକ ରୋଗର ନିରାକରଣ ଉପାୟ (ନିବନ୍ଧ) ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଯାତ୍ରୀର ବୃତ୍ତାନ୍ତ (୧୮୩୮) ୧ମଭାଗ, ସଟନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ, ବତିଶ ସିଂହାସନ, ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ, ଅମରକୋଷ, ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ ନୀତିକଥା, ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାସାର, ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର କ୍ଲାସବୁକ୍ ଇତ୍ତର, A Narrative of the Mission to Orissa (1833) ଏବଂ Orissa and its Evangilaton (1850 Boston) ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଧାନ । ସଟନ୍ ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୮୨୫-୧୮୫୦ ମଧ୍ୟରେ ରହି ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ବିରାଟ ଦାନ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଚିରକୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ରହିବ । ବ୍ରିଟିସ ଶାସନ ଆରମ୍ଭରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାର ଶିକ୍ଷା କିପରି ଗତିକରିଥିଲା ତାହାର ବିସ୍ତୃତ ଇତିହାସ 'ଆଡ଼ାମସ୍ ରିପୋର୍ଟ ଅନ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର ଏଡୁକେଶନ, ଗ୍ରନ୍ଥ ସମୂହରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି ଓ ସେ ସମସ୍ତ ବିବରଣୀରୁ ଏତିକି ଜଣାପଡ଼େଯେ, ବଙ୍ଗଳା ଦେଶରେ ଦେଶୀୟ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାର ଗତି ଯେପରି କ୍ଷିପ୍ର ବେଗରେ ଗତିକରିଥିଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ସେପରି ହୋଇନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

୧୮୫୦ ପରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରମେ ଅଗ୍ରଗତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଛି । ୧୮୫୬ ମସିହାରେ କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ 'ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା' ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ନୂତନ ପଦକ୍ଷେପ । ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଂପାଦକ ଥିଲେ ଉଇଲିୟମ୍ ଲେସି ସାହେବ ଓ ତାହା କଟକ ମିଶନ ପ୍ରେସରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଡବଲିଉ ବ୍ରୁକ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଛପାହେଉଥିଲା । ପତ୍ରିକା "ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏ ବଞ୍ଚ ମାସିକ ସମାଚାର ପତ୍ରିକା" ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ଓ ତା'ର ଆଦର୍ଶଥିଲା "ବିଦ୍ୟାଦଦାତି ବିନୟଂ ବିନୟାଦଯାତି ପାତ୍ରତାଂ । ପାତ୍ରତ୍ୱାଦ୍ଧନମାପ୍ନୋତି ଧନାଦ୍ଧର୍ମଂ ତତଃ ସୁଖଂ" । ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା (କ) ସାହିତ୍ୟିକ ପତ୍ରିକା, (ଖ) ସମାଚାର ପତ୍ରିକା (ଗ) ମାସିକ ପଞ୍ଜିକା ବା କାଲେଣ୍ଡର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଏହି ପତ୍ରିକା ମିଶନାରୀମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲେହେଁ ଏଥିରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରର କୌଣସି ଗନ୍ଧ ନଥିଲା । ଫୋର୍ଟ ଉଇଲିୟମ୍ କଲେଜର ତତ୍କାଳୀନ ପଣ୍ଡିତ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ତର୍କାଳଂକାରଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ହେଲା ପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସମାଚାର ପତ୍ରିକା । ପତ୍ରିକାର ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟା ୧୮୫୬ ଜାନୁଆରୀ (ମାଘ ୧୨୬୩) ମାସରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସଂପାଦକ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମ ପତ୍ର ତାଙ୍କର ସଂପାଦକୀୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ତହିଁରୁ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ରାଜନୀତିକ ଅବସ୍ଥା କିପରି ଥିଲା ତାହା ଜଣାଯାଏ । ଏହି ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ସଂପାଦକୀୟରୁ କେତେକାଂଶ ନିମ୍ନରେ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଦିଆଗଲା ।

"ଓଡ଼ିଶା ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ଏହି ଦେଶ ଉତ୍ତରରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ନଦୀ ଠାରୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ ଦକ୍ଷିଣରେ ଚିଲିକା ଓ ଗଞ୍ଜାଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ତାହାର ପୂର୍ବ ସୀମା ବଙ୍ଗସାଗର ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ସୀମା ଗଡ଼ଜାତ । ପୂର୍ବ କାଳରେ ଉତ୍କଳ ଦେଶର ସୀମା ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଆଉ ରାଜ ମହେନ୍ଦ୍ରୀ ଓ ବିଜୟ ନଗର ଏ ଦୁହେଁ ଏ ଦେଶ ରାଜାମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ନଗର ମଧ୍ୟରେ ଗଣିତ ଥିଲେ । ଆଉ ଦକ୍ଷିଣରେ ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ସୀମା ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ମାତ୍ର ପୁରାତନ ସୀମାଗୁଡ଼ି ଇଦାନୀଂ ସେଉଁ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି ତଦୁପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଏ ଦେଶ ଅତି ବୃହତ୍ତ ଓ ବଡ଼ର ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । କେବଳ ମୋଗଲବନ୍ଦି ଭିତରେ ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ପନ୍ଦରଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ଅଧିକ ।

ଯଦ୍ୟପି ଅଳ୍ପବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଅତି ଯତ୍ନ ପୂର୍ବକ ସେ ଦେଶରେ ଅନେକ ବିଦ୍ୱାନବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପରିଷ୍କୃତ ଓ ସୁଶୋଭିତ

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ହୋଇଅଛି ପୁଣି ଦେଶୀୟ ଓ ଇଙ୍ଗରେଜୀ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାର୍ଥେ ଅନେକ ପାଠଶାଳା ଓ କଲେଜ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ଏବଂ ଛାପାଯନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି ଅଥଚ ଅତୀତ ସପ୍ତବିଂଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ଶଏ ଗୋଟା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମାଚାର ପତ୍ର ଆଉ ଏ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ତୁଲ୍ୟ ମାସିକ କିମ୍ବା ସାପ୍ତାହିକ ପୁସ୍ତକ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଦେଶଯାକ ପ୍ରଚାର ହୋଇଅଛି ପୁଣି ବିବିଧ ଜ୍ଞାନସୂଚକ ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛନ୍ତି ତଥାପି ଏ ଉତ୍କଳ ଦେଶରେ ଏତାଦୃଶ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବିଷୟରେ ଅଳ୍ପମାତ୍ର ଉଦ୍ଯୋଗ ହୋଇଅଛି । ଏ ସକଳ ବିଷୟରେ ଏ ଦେଶୀୟ ଲୋକେ ଶିଥିଳ ଆଉ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟିତ । ଜ୍ଞାନଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଧନ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରିୟରେ ବୋଧକରି ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେହିଧନ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଚୁରରୂପେ ଉପାର୍ଜିତ ହୁଅଇ ତାହା ଅନାଦର କରିଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଫଳ ଦେଖ, ଏ ଦେଶ ସ୍ଥାପିତ ନାନା ସରକାରୀ କଚେରୀ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବିଦେଶୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବଙ୍ଗାଲୀ ଲୋକେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଉତ୍ତମ ଉତ୍ତମ ପଦପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଏ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶୀୟ ମାସ ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡରେ କୋଡ଼ିଏକ ପଚଶ ପୃଷ୍ଠା ଛପାହେବ । ପ୍ରଥମରେ ଦେଶୀୟ ମହାବିଜ୍ଞ ପୁରାତନ କୌଣସି ପଣ୍ଡିତ କର୍ତ୍ତୃକ ରଚିତ ଆଉ ଉତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାଦାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ନତୁବା ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନଗଣ କର୍ତ୍ତୃକ ନାନା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଉତ୍ତମ ଉତ୍ତମ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଅଛି କିମ୍ବା ଆଗାମିରେ ହେବ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି କୌଣସି ପୁସ୍ତକ ଆଦ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ କରାଇବାର ମାନସ ଅଛି । ତଦ୍ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ମନୋରଞ୍ଜନ ଆଉ ନୀତି ଶିକ୍ଷା ଦାୟକ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କିମ୍ବା ବିଶିଷ୍ଟ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ଜୀବନ ବିବରଣ ଅଥବା ଶିଳ୍ପ ଇତ୍ୟାଦି ବିଦ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ପ୍ରକାଶ କରାଯିବ । ଶେଷରେ ଏ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଘଟଣା ଶୁଣାଯାଏ ଏବଂ ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ଯେଉଁ ନାନା ମହଦାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ମିଳେ ତହିଁର ସାରାଂଶ କଲିକତାଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କେତେକ ଇଙ୍ଗରେଜୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଖବର କାଗଜରେ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇ ଏ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ପୁନର୍ବାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡରେ ମାସିକ ପାଞ୍ଜି ଦେବାର ମାନସ ଅଛି । + + + କୌଣସି ବିଶେଷ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଏ ପୁସ୍ତକର ଅଭିପ୍ରାୟ ନୁହଇ ଏ ସକାଶେ ତାହା ଆପଣା ଆପଣା ଗୃହରେ ଶ୍ରବଣ କରି ପାଠକଲେ କାହାରି ଇଷ୍ଟଧର୍ମ ହାନି ହେବ ଏ ପ୍ରକାର ଶଙ୍କା କେହି ନ କରିବେ । ଏ ପୁସ୍ତକର ବାର୍ଷିକ ଅର୍ଥାତ୍ ବାରଖଣ୍ଡର ମୂଲ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ଆଗତୁରା ଦେଲେ କେବଳ ଦେଢ଼ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ହେବ ।"

(ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ୧୮୫୬, ୧ମ ସଂଖ୍ୟା ପୃ. ୧-୩)

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରଥମ ପତ୍ରିକା 'ଜ୍ଞାନାରୁଣ'* ଅଳ୍ପ ସମୟ ପ୍ରକାଶ ପରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଓ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସମାଚାର ପତ୍ରିକାରୂପେ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଚାରିବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । ପ୍ରକାଶିତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକର ଭାଷାରେ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭାବ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟ ଶୈଳୀ ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ପତ୍ରିକାର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରେ ମିସଲଭର ଅନୁବାଦ (କ୍ରମଶଃ) ସୀତାଙ୍କ ବିବରଣ (କ୍ରମଶଃ), ଦେଶୀୟ ଭାଷା ନଜାଣିବାର ଫଳ, କନ୍ଧ ଜାତି, ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ ସମାଚାର, ଜାଇଫଳ ଓ ଜାଇଫଳ ବିଷୟ, ପ୍ରୟାଗ, ରାଜା ଆଉ ରାଜପକ୍ଷୀ, ଧର୍ମ ବିଷୟ, ବାୟୁସେବନ, ଉକ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିଷୟ, ସାବିତ୍ରୀ ବିବରଣ, ହସ୍ତିର ବିବରଣ, କୁକୁର ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରଭୁ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟ ସହିତ ମାସିକ ସମ୍ବାଦ ଓ ପଞ୍ଜିକା ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଛି । ୧୮୫୭ର ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକାରେ ହିତୋପଦେଶ (ଅନୁବାଦ), ଶାକରୁ ଶର୍କରା ଉଦ୍ଭବ, ଆଳସ୍ୟ, ଶୃଗାଳ, ଋଣୀୟ ଦେଶର ରାଜଦଣ୍ଡ, ଚସା, ନକୁଳ, ଶ୍ୱେତହସ୍ତୀ ବିଷୟ, କର୍ପୂର ବିବରଣ, ଭାରତବର୍ଷୀୟ ଜାଇଫି ଓ ଜାଇଫଳ ବିଷୟ, ଜଳକୁମ୍ଭୀର, ଗ୍ରୁପାକର୍ମ ଉତ୍ପତ୍ତିର ବିଷୟ, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ବଜ୍ର ବିଷୟ ପ୍ରଭୃତି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ବିଷୟର ଅନୁବାଦ ଓ ଆଲୋଚନା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଦେଖିବାର କଥା ଯେ ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ କବିତା ପ୍ରକାଶ ପାଇନାହିଁ । ଏହା ଥିଲା ପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସମାଚାର ମୂଳକ ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକା । ଏହି ପତ୍ରିକାରେ ବିଦେଶ ସମ୍ବାଦ, ଇଂଲଣ୍ଡ ଦେଶର ସମ୍ବାଦ, ସର୍ବଭାରତୀୟ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ବାଦ ଯଥାବିଧି ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସଂସ୍କାରମୂଳକ ସମ୍ବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଓ ବିଧବା ବିବାହ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଛି । ୧୮୫୭ ହେଉଛି ଭାରତରେ ରକ୍ତାକ୍ତ ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହର ସମୟ ଓ ସେହି ବିଦ୍ରୋହ ସମ୍ବାଦ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବଲପୁର ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହର ସମ୍ବାଦ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଯେପରି—

'ସମ୍ବଲପୁରର ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ କମିଶନର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାପ୍ତାନ ଲି ସାହେବ ଲେଖିଛନ୍ତି କି, ସମ୍ବଲପୁରର ରାଜବଂଶୀୟ "ସୁନ୍ଦରସା" ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି

* ଓଡ଼ିଶାର ପତ୍ରପତ୍ରିକାର ଇତିହାସରେ କୁଜବର ପତ୍ର ୧୮୪୦ରେ ସୁନ୍ଦରୀ ବାବାଜୀ ବା ସାଧୁ ସୁନ୍ଦର ଦାସ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତାହା ହାତଲେଖା ସଂବାଦପତ୍ର ଥିଲା । ୧୮୨୬ ସାଲରେ ସାଧୁ ସୁନ୍ଦରଙ୍କ ସହିତ ସଟନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ରେଭରେଣ୍ଡ ସି. ଲେସିଙ୍କର ଜ୍ଞାନାରୁଣ (୧୮୪୯) ହେଉଛି ଦ୍ୱିତୀୟ ମିଶନାରୀ ପତ୍ରିକା । ଜ୍ଞାନାରୁଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା—ହାତଲେଖା କୁଜୀବର ପତ୍ର ବା ଜ୍ଞାନାରୁଣ କେଉଁଠାରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ହଜାରି ବାଗରେ କଏଦ ଥିଲା । ତାକୁ ବିଦ୍ରୋହୀ ସୈନ୍ୟମାନେ ମୁକ୍ତକରି ଦେବାରୁ ସେ ସମ୍ବଲପୁରଠାରେ ପହଞ୍ଚି ରାଜବିଦ୍ରୋହାଚରଣରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ଅତଏବ କଟକଠାରେ ତିନି କମ୍ପାନି ଓ ନାଗପୁରଠାରେ ତିନି କମ୍ପାନି ସୈନ୍ୟ ସମ୍ବଲପୁରଠାକୁ ଯିବାର ଆଜ୍ଞା ହୋଇଅଛି,' "କଟକ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ରଜା ଓ ଜମିଦାର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ହସ୍ତୀ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ହୋଇଅଛି କି, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯେଉଁ ପଲ୍‌ଟଣ ଯିବ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ସେହି ପଲ୍‌ଟଣର ସାମଗ୍ରୀ ବୋହି ନେବା ଲଗି ରଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ହସ୍ତୀମାନଙ୍କୁ ମଦଦ ଦେବେ ।" (୧୮୫୭, ଅକ୍ଟୋବର, ପୃ ୪୧୦, ୪୧୨)

ତେଣୁ ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାମ୍ବାଦିକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ 'ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା'ର ଅତୁଳନୀୟ ଦାନ ରହିଛି । ସେ କାଳର ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଥିଲା ଅନ୍ଧାର ମୂଳକରେ ଏକ ଅଧିକ୍ଷଳ ସାହିତ୍ୟାଲୋକ ଏକ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉଷାକାଳରେ 'ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା' ପ୍ରକାଶ ଯେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ହେବ ।

'ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରିକା' ପ୍ରକାଶର ପ୍ରାୟ ନଅବର୍ଷ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଉତ୍କଳଦୀପିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ୧୮୬୬ ମସିହାରେ । ତାହାର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ ବରେଣ୍ୟ କର୍ମଯୋଗୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଉତ୍କଳଦୀପିକାର ଅବଦାନ ଅସୀମ ଓ ଅତୁଳନୀୟ । ଏହି ପତ୍ରିକା ୪।୮।୧୮୬୬ରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ସାପ୍ତାହିକ ଓ ପରେ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରିକାଭାବେ ୬୭ ବର୍ଷ କାଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାମ୍ବାଦିକତାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । କଟକ ଆଲମଗିର ବଜାରର କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀରୁ ଏହା ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆ ଟାଇପ୍ ଅଭାବରୁ ଉତ୍କଳଦୀପିକା ଦେଢ଼ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଧୁନିକ ଲିଥୋପର ପଥର ଛାପାରେ ଛପା ଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦେଖାଦେଇଥିଲା କରାଳ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବାହାରେ ଓ ଭିତରେ ସଚେତନ କରାଇ ଦେବାପାଇଁ ଏହି ପତ୍ରିକା ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କଲା । ୧୮୬୬ ମସିହାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଗଜପତିରାଜାଙ୍କ ୯ ଅଙ୍କରେ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ହେଲା ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ । ୧୮୬୬ ଠାରୁ ୧୮୬୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳଦୀପିକାରେ ନଅଙ୍କର ଯେଉଁ କରାଳ ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ତାହା ଯଥାର୍ଥରେ ହୃଦୟ ବିଦାରକ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସେତେବେଳେ ରେଲବାଟ, ସଡ଼କ କି କେନାଲଟିଏ ବି ନଥିଲା, ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଘେରା ଓଡ଼ିଶା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Digitized by srujanika@gmail.com

[illegible]

[illegible] ଅଧିକାର [illegible]

[illegible] ଅବଲମ୍ବନ [illegible] ଅଧିକାଂଶ

[illegible] ।

[illegible] ଓ [illegible]

[illegible] ଟନ୍ [illegible]

[illegible] ।

[illegible]

[illegible] ।

Split by PDF Splitter

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେଠି ଲୋକମାନେ ଥିଲେ ସେମାନେ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଜ୍ଞାଣ ମୁଳକରେ ପଡ଼ି ଟାଳାଟଗାଳି କରୁଥିଲେ । ୧୮୬୬ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବେଳେ ଜନତାର ମୁଖପତ୍ର ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ଯଦି ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନଥାନ୍ତା ତେବେ ଆହୁରି ଯେ କେତେ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥାନ୍ତେ ତାହା କହି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ସେ କାଳ ଓଡ଼ିଶାର ଯଥାଯଥ ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ଯଥା—ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଦେଶର ନାନାବିଧ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଦୀପିକା ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ଫଳରେ ବହୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶା ଭୂଇଁରେ ଜାତୀୟ ଜାଗରଣ ଦେଖାଦେଇଛି । ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ସରକାରୀ ହିସାବ ଅନୁଯାୟୀ କୋଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ଝପଟିତ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୮୬୬ର ସମସ୍ତ ଓ ଆଜିର ୧୯୭୮ ମସିହାର ସମସ୍ତ ଭିତରେ ତୁଳନା କଲେ ଦେଖିବା ଯେ ଏକପ୍ରକାର 'ଅନ୍ନଂଦେହି' ଚିତ୍କାର ସେତେବେଳେ ଓ ଆଜିର ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଛି । ଆଜିର ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଉନ୍ନତ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟାଭାବରେ ପ୍ରାଣ ହରାଉଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ସମସ୍ୟା 'ଚାଉଳଭାଉ' 'ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ' 'ସରକାରୀ ଚାଉଳ ବଣ୍ଟନରେ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଭୃତି ଶହ ଶହ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଆଜି ମଧ୍ୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ସେହି ପ୍ରକାର ସମ୍ବାଦରେ ଭରି ଉଠୁଛି । ସେତେବେଳେ ଏହିପ୍ରକାର ସମ୍ବାଦ ପରିବେଶିତ ହୋଇଛି—

"କଟକରେ ଚାଉଳଭାଉ ଏକ ନୂତନ ନିୟମରେ ବଢ଼ୁଅଛି । ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତିନିଥରର ଭାଉ ବଦଳ ହେଉଅଛି ମାତ୍ର ସୌଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ ପ୍ରତି ପରିବର୍ତ୍ତନରେ କିଛି ଚାଉଳ ଅଧିକ ହେଉଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସହରରେ ଟଙ୍କାକୁ ୧୩ ସେର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଉଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅଇ ।" (ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ତା ୧୬।୧୧।୧୮୬୬)

୧୮୬୬ ମସିହାର ଅନୁଶୀଳନ କରି ସମ୍ପାଦକୀୟ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି—

"କ୍ରମେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷାଗ୍ନି ବିଶେଷ ଉତ୍ତେଜ ହେବାରୁ ତହିଁର ଧୂମରାଶି ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ କଲିକତାରେ ଲୋକଙ୍କ ନୟନ ଗୋଚର ହେବାରୁ ସମସ୍ତେ ଓଡ଼ିଶାର କଥା ଚିନ୍ତାକଲେ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯେ ଲାଭ ହେବାର ଆଶା ଅଛି ତାହା ଅବିଳମ୍ବରେ କମିଶନରମାନଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ଫଳତଃ ଯେରୂପ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବହୁକାଳରୁ ଅବହେଳା କରି ଆସୁଥିଲେ ତାହା କଳନ୍ତର ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଶୋଧ କରୁଅଛନ୍ତି । ଫଳତଃ ସନ ୧୮୬୬ ମସିହା ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ବର୍ଷ । କେବଳ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେତୁରୁ ଏରୂପ ହୋଇଅଛି ଏମନ୍ତ ନୁହଇଁ କାରଣ ଯେ ରୂପ ଭୟାନକ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଅଛି ସେହିରୂପ ମଧ୍ୟ ଭାବ

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ନିବାରଣର ଏକ ଜଳ ଚନ୍ଦ ଉପାୟ ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳଦେବା କାରଣ ଇରିଗେସନ କୁମ୍ପାନିଙ୍କର ପ୍ରଥମନାଲ ଏଣ୍ଡବର୍ଷ ନିର୍ମାଣ ହୋଇ ଜଳଦେବା କାରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଅଛି ।

ଉତ୍କଳ ଦେଶସ୍ଥ ପୁରାତନ କବିମାନଙ୍କର ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ନାମ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅଯୋଗ୍ୟତାରୁ ଏତାବତ୍ କାଳ ଦେଶାନ୍ତରରେ ପ୍ରଚୁର ହେବାର ଦୁସ୍ତର ଥିଲା । ଏବର୍ଷ ତାହା ଖଣ୍ଡନାଶାରେ କେତେକ ଲୋକ ଯତ୍ନବାନ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଯେରୂପ ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରେ କେବଳ ଜଳମଗ୍ନ ଥିଲା ଓ ତହିଁରୁ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଉଦ୍ଭବ ହେଲା ସେହିରୂପ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ପୁନଃ ସୃଷ୍ଟି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧିର ସଞ୍ଚାର ହୋଇଅଛି ।" (ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ତା୧୨।୧।୧୮୬୭ରି ସଂଖ୍ୟା ୨)

ଏହାପରେ ଏକ ଜାତୀୟ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଜାତି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗଢ଼ିକରି ଚାଲିଛି । ତହିଁରେ ପୁଣି ସେତେବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଉଠାଇ ଦେଇ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଇ ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ସାମିଲ କରାଇ ନେବାର ଅପଚେଷ୍ଟାକୁ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ଜନମତ ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିଲା । ସେ ସବୁର କାହାଣୀ ଦୀପିକାର ବିଭିନ୍ନ ପୃଷ୍ଠାରେ ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ହୋଇ ରହିଛି । ୧୮୬୬ ମସିହାର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଜାତୀୟତା ମୁଣ୍ଡଟେକି ଉଠିଛି । ବଙ୍ଗଳା ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ଓ ରସକଲ୍ଲୋଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିଚାର କରାଯାଇ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟ, ଶିଳ୍ପ ବିଭବ ପ୍ରତି ଜାତିକୁ ସଚେତନ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଯେପରି—

"ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ରଚନାର ଅନେକବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଯେ ରସ କଲ୍ଲୋଳ ନାମକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରନ୍ତି ତାହାର ସହିତ ତୁଳନା କରି ଦେଖିଲେ ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ଅପକୃଷ୍ଟ ବୋଧ ହୁଏ । କ ରଚନା ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ କ ସ୍ୱଭାବ ବର୍ଣ୍ଣନା କ ଶ୍ଳେଷ ଓ ଯମକ ରଚନା ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଭାରତଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପରାକାଷ୍ଠା ଲାଭ କରି ଅଛନ୍ତି । ଦୀନକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରଭୃତି ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅନେକ କବି ଅନେକ ବିଷୟରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ଅଭାବରେ ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲୋପ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର କବିକୁଳ କେଶରୀ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ୫୨ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରନ୍ତି ମାତ୍ର ଇଦାନିଂ ପ୍ରକାଶିତ କବି ରଚିତ ୨୦।୨୫ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଅଧିକ ମିଳୁନାହିଁ ।"

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

"ଶିଳ୍ପ ବିଦ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ନିପୁଣ ଥିଲେ । ପୂର୍ବେ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ବସ୍ତ୍ର ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକ ରଜତ କାଞ୍ଚନ ନିର୍ମିତ ଅଳଙ୍କାର ବିଷୟ କେ ନଜାଣେ । ସେ ଯାହାହେଉ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ଯେ ପୂର୍ବେ ଭାରତ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବବିଷୟରେ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲେ ତାହାର ସନ୍ଦେହାଭାବ । ହେ ଉତ୍କଳୀୟ ମାନେ ! ଉଠ ! ଆପଣମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଯାଥାର୍ଥ ନାମ ରକ୍ଷା ଓ ଆପଣା ଆପଣାର ଲଲାଟସ୍ଥ ଅଜ୍ଞତାପବାଦ ରୂପ କଳଙ୍କରେଖା ଉନ୍ମୋଚନ କରିବାକୁ ତତ୍ପର ହୁଅ । ଆଉ କେତେକାଳ ଆଳସ୍ୟ ସଲିଳରେ ଜୀବନ ବିସର୍ଜନ କରିବ ?"

(ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ୧୮୬୬, ପୃ-୪୬-୪୭)

ସେହିବର୍ଷ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଲେଖକଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଗୌରବ ପ୍ରକାଶନରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି । ପରିଣତି ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ । ଯେପରି—

"ବାଲେଶ୍ୱରର ଜଣେ ସମ୍ବାଦ ଦାତା ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କୁମ୍ପାନି ହୋଇଅଛି । ଏହି କୁମ୍ପାନିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି ଯେ ଉତ୍କଳ ଭାଷାରେ ଯେତେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରାଚୀନଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି ତାହା ସମୁଦାୟ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ଏହି କୁମ୍ପାନି ନାମ ଡି. ପି. ଦାସ ଏବଂ କୁମ୍ପାନି । ଏହାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହ ନିମନ୍ତେ "ଉତ୍କଳ ଭାଷା ବିଧାୟିନୀ" ନାମକ ସମାଜ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି ।"

(ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ୧୮୬୬, ପୃ-୫୨)

୧୮୬୬-୬୭ ମସିହାରେ କଟକରେ ଇଂଲିଶସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଶିକ୍ଷାର ଭିତ୍ତି ପଡ଼ିଛି ଓ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସ୍କୁଲ ସମୂହ ନିମିତ୍ତ 'ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଦ୍ରିତ ହେବା କାରଣ ଏକ ସମାଜ ହୋଇଅଛି ।' କଲିକତା ସ୍କୁଲବୁକ୍ ସୋସାଇଟିର ଆଦର୍ଶରେ ଏହି ସଭା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ନାମ ହେଲା 'କଟକ ସ୍କୁଲବୁକ୍ କମ୍ପାନି' । ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ବିଧାନ (ଦୀପିକା ୧୮୬୭, ପୃ.୧୫) । ସେହିବର୍ଷ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ କଲେଜ ପାଇଁ ଜନମତ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ଏବଂ ଦୀପିକାରେ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । "ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋଟିଏ କଲେଜ କମ୍ବା ହାଇସ୍କୁଲ ସଂସ୍ଥାପନ ବିଷୟରେ ବାଲେଶ୍ୱରର ଖଣ୍ଡେ ପତ୍ର ଆମ୍ଭେମାନେ ପାଇ ଅଛୁ । ଯେହେତୁ ଉକ୍ତ ବିଷୟରେ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୂହର ଡାଇରେକ୍ଟର ବଙ୍ଗାଳ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ତାହାର ବିଚାର ହେଉଅଛି ଏଥିରେ ଭରସା ହୁଅଇ ଯେ ଶୀଘ୍ର

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଏ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କଲେଜ ଅଥବା ସ୍କୁଲ ସ୍ଥାପନ ହେବ ।" (ଦୀପିକା, ୧୮୭୭, ପୃ ୩୫) ଏହିବର୍ଷ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ପୃଷ୍ଠାରେ ସାହିତ୍ୟ ସମାଲୋଚନା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଫକୀର ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କର ସଦ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ପିଲାମାନଙ୍କର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଭାଷା ଉପରେ ଏହି ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ସେନାପତିଙ୍କ 'ଉଦ୍ଭିଦାବଳୀ' ପୁସ୍ତକରେ ବ୍ୟବହୃତ କେତେକ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଶବ୍ଦ ଉପରେ ସମାଲୋଚକ ସମାଲୋଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ପ୍ରଭାବକୁ ନିନ୍ଦାକରିଅଛନ୍ତି । ସେହିବର୍ଷ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ୫୭ ପୃଷ୍ଠାରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର ଭାଷା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପତ୍ର-ପ୍ରେରକ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ବଙ୍ଗୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଚକ୍ରାନ୍ତ ବିଷୟରେ ମତପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । "ଅଧିକ କେତେକ ବଙ୍ଗାଳି ଡେପୁଟି ଇନସ୍‌ପେକ୍ଟର ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ଅର୍ଥାକାଂକ୍ଷାରେ କର୍ମ କରନ୍ତି ଓ ବହୁତ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ କର୍ମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପଳାନ୍ତି ଓ ମନେ ମନେ ଭାବୁଥାନ୍ତି ଓ କେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ପକାନ୍ତି ଯେ, ଇଙ୍ଗରାଜମାନେ ଯେପରି ଭାରତ ଅଧିକାର କରି ତହିଁର ଭାଷାହିକୁ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଲଟିନାଇଜ କରି ଲେଖିବାକୁ ଭଲ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଓ ଅପର କେତେକ ପୁସ୍ତକ ତଦ୍ରୂପ ମୁଦ୍ରିତ କରିଅଛନ୍ତି; ସେହିପରି ସେମାନେ ଉତ୍କଳ ଭାଷାକୁ ଏକାବେଳକେ, ନୋହିଲେ କତିପୟ ସରକାରୀ କଚେରୀରୁ ଉଠାଇ ଦେଇ ଦେଶଯାକ ବଙ୍ଗଳା ଚଳାଇବେ ଏହିରୂପ ମାନସ କରନ୍ତି ଓ ସ୍ୱକୀୟ ଉପର ହାକିମଙ୍କଠାରେ ଜଣାନ୍ତି ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା" (୧୮୭୭, ପୃ-୫୭୬) । ଏହିପରି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରି ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ବଳିଷ୍ଠକରି ଗଢିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନ ଆରମ୍ଭରୁ ବଙ୍ଗାଳି ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ନିରୀହ ସରଳ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ଅତ୍ୟାଚାରିତ କରିଥିଲେ ଓ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ଲଦି ଦେଉଥିଲେ, ଯାହାର କ୍ରମାଗତ ଅସନ୍ତୋଷ କ୍ରମେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଏକ ବିସ୍ଫୋରଣ ସୃଷ୍ଟି କଲା । କାନ୍ତିଚନ୍ଦ୍ର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର 'ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେଁ' ଓ 'ରାଜେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ମିତ୍ରଙ୍କର 'ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବିରୋଧ ବକ୍ତୃତା'ର ବହୁକାଳ ପୂର୍ବରୁ ଏପ୍ରକାର ଭାଷାଗତ ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ ମନୋଭାବ ଦେଶରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଏହା ଏକ ଶୁଦ୍ଧ ଜାତୀୟତାର ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଜାତୀୟ ଓ ସାହିତ୍ୟକ ଜାଗରଣ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆଣି ଦେଇଥିଲା 'ଉତ୍କଳ ଭାଷୋଦ୍ଦୀପନୀ ସଭା' ଓ ଏହି ସଭାରେ ବରିଷ୍ଠ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଓଡ଼ିଶାର ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରଙ୍ଗଲାଲ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ ତାହାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଉତ୍ସବରେ ଓଡ଼ିଆ

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୀର୍ଘ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ ତାହା ଦୀପିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି (୧୮୬୭, ପୃ-୫।୮) । ଏହି ସଭାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତାବ ମଧ୍ୟରେ ସରକାରୀ ମହକୁମାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶୁଦ୍ଧୀକରଣ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟିକ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶନ ଥିଲା ପ୍ରଧାନ । ପତ୍ରେଶ୍ରୀ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ 'ସରକାରୀ ମହକୁମାରୁ ପାରସ୍ୟ ଭାଷା ଉଚ୍ଛେଦ' ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଫାରସୀ ଭାଷା କୋର୍ଟ କଚେରୀରୁ ଉଠାଇ ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ପ୍ରଚଳନ କରାଇବା ଏକ ଉତ୍ତମ ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଲେହେଁ ୧୮୬୭ ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ 'ସରକାରୀ ମହାଫସ ଖାନା ଓଗେର ଶିରସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ଫେରସ୍ତାତ କାଗଜାତ୍ରରେ ଫାରସୀ ଭାଷା ଭୂରି ଭୂରି ଲିଖନ ପଠନ ହେଉଅଛି' । ହେତୁ ସମୂଳେ ଫାରସୀ ଭାଷାର ବିଲୋପନକରି କେବଳ ମିଶ୍ରିତ ଭାଷା ପ୍ରତି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଠିକ୍ ହୋଇନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଲୋଚକ କଚେରୀରୁ ପୁରା ଫାରସୀ ଲିପିର ଲେଖା ଉଠାଇ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିଛନ୍ତି (ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା, ପୃ ୧୦୬, ୧୮୬୭) ।' ଏସବୁ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କାରମୂଳକ ଅଭିଯାନ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୂଚୀ ପ୍ରଣୟନ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ଓ ଆନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଏହି ସଭା 'ବଙ୍ଗାଳ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ'କୁ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏସବୁ ଏକ ଜାତୀୟ ଜାଗରଣର ସୂଚନା ମାତ୍ର । ଏହି ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ସଭାର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ସମୂହ ଥିଲେ କର୍ମଯୋଗୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର, ରଙ୍ଗଲାଲ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ, ଜଗନ୍ମୋହନ ରାୟ, ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ତର୍କପଞ୍ଚାନନ, କପିଳେଶ୍ୱର ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ, ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ଓ ପ୍ରଭାକର ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ପ୍ରଭୃତି ।

ଏହି ସମୟରେ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାରେ ଯେଉଁ ସବୁ କବିତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ଅଧିକାଂଶ କବିତାରେ ଚାଉଳ ଅଭାବ, ଅନାଟନ ଓ ସେସବୁରେ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କରାଳ ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଢଙ୍ଗରେ କବିତା ଲେଖାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତହିଁରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଜୀବନ୍ତଚିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ । ଯେପରି—

'ମାଣ୍ଡିଆ ଚାଉଳ ହେଲା ଏକ ମୂଲ୍ୟ ନକହି ଆଉ ସଂସାର
ବଡ଼ଲୋକ ଘୋଡ଼ା ହୋଇଲେ ମଡ଼ା ନ ପାଇ କୋଳଥ ଫଳ ସେ । ପୁଣ ।
ସାଗ ସଜନା ହେଲା ଓଜନ । ଭାତ ନାହିଁ ଟିକେ ଲୋକେ ଛଟଣ ।
କେତେ କହିବା ତା ପୁଣ ପୁଣ ସେ ।'

ସରକାରୀ ଯନ୍ତ୍ରା ଚାଉଳ ଗୋଦାମକୁ ହଜାର ହଜାର କାଙ୍ଗାଳ ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ଛୁଟିଲେ । ଠିକ୍ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହି ନାଟକର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହୋଇଛି ଶସ୍ତା କଣ୍ଟ୍ରୋଲ

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ସ୍କୁଲ ପାଇଁ ଜନତାର ଭିଡ଼ । ଲୋକଙ୍କର ଏତେ ଭିଡ଼ ଯେ ସାହେବ ଓ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ବହୁ ଅନ୍ନ କାଙ୍ଗାଳଙ୍କୁ ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ ମଧ୍ୟ ମାରି ପକାଇଛନ୍ତି । ଏସବୁର ଚିତ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦିଆଯାଇଛି—

'କେହୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଗଲେ ହାତେ ପାଏ ନସ୍ତକ ପାହାର
ଜଳଇ ଜଠର ମାଡ଼କୁ କି ଡର ପୁଣି କରଇ ଆହାର ହେ ମନା ।
ଯେତେ କହ ନାହିଁ କରେ ସେନା । କଲେ ସାହେବଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ବଣା ।
ଫଉଜଦାରୀକୁ ହୁଅନ୍ତି ଟଣା ।

'ପିଟନ୍ତି କର୍କୁଟ ନାହିଁତ ଆକଟ ପାନ୍ତି ସାକୁ ଯେଉଁଠାରେ
କିଛି ହେଲେ ଉଣା ନାହିଁ ବୁଝାମଣା ଦିଅନ୍ତି ଆଗେ ପାହାର ସେ ଭଲା ।
ହେଲା ଫଉଜଦାରୀ ମାମଲା । ସାହେବଙ୍କୁ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା ।
ରାଜି କରନ୍ତି ହୋଇ ମୁଦାଲା ।" (୧୮୬୭, ପୃ ୩୮)

ଏହିପରି ବହୁ କବିତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ଯେଉଁଥିରେ ରହିଛି ନିଅଙ୍କର ହୃଦୟବିଦାରକ କରୁଣ ଚିତ୍ର । ପୁଣି ୧୮୬୬ ପରେ ୧୮୬୭ରେ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଭଗବାନଙ୍କର କରୁଣାର ଧାରା ଅଜାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଛି ଏବଂ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ବର୍ଷାକୁ ସ୍ୱାଗତକରି ବହୁ କବିତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ ଶୈଳୀରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଯଥାର୍ଥ ସାହିତ୍ୟ ଜାଗରଣ ଦେଖାଦେଇଛି ଉତ୍କଳଦୀପିକାର ପୃଷ୍ଠାରେ । ଏହି ପତ୍ରିକା ଯଥାର୍ଥରେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ପତ୍ରିକା ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ଓ ତାହା କବିତା, ପ୍ରହେଳିକା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷା ସମାଲୋଚନାର ପଥ ସୁପ୍ରଶସ୍ତ କରିଛି ।

———

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

Vol. I

ORISSA STATE ARCHIVES
BHUBANESWAR

କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନିର

ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟ

ଅର୍ଥାତ

ବର୍ତ୍ତମାନପତ୍ର

ଯେଉଁ ଦିନ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନି ଆରମ୍ଭ ହେବା ତାରିଖଠାରୁ ସନ ୧୮୬୭

ମସିହା

ତା ୩୦ ରିଖ ଅପ୍ରେଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ —

ଶ୍ରୀଯୁତ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ସେକ୍ରେଟରିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ଅଂଶିଧାରଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ସଭାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା

କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନିର [illegible] [illegible] [illegible] ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା ।

[illegible]

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଗୌରୀଶଙ୍କର—କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ ଓ ଉତ୍କଳଦୀପିକା

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ସମ୍ବାଦିକ ଓ ଉତ୍କଳଦୀପିକାର ସଂପାଦକ ଭାବରେ କର୍ମଯୋଗୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁପରିଚିତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ଥିଲେ ସେ ସମୟ ଓଡ଼ିଶାର ବରିଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ । କର୍ମଯୋଗୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ଖ୍ରୀ ୧୮୩୮ ଜୁଲାଇ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ) କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଧାଷିତ୍ ପଡ଼ାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳକାର ଓଡ଼ିଶା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଆଲୋକ ମୋଟେ ପାଇ ନଥାଏ କହିଲେ ଚଳେ—ଗାଁ ଚାଟଶାଳୀ ଓ ଚଉପାଢ଼ୀ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ଗାଁ ଗହଳର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ । ମୁସଲମାନ ଅମଳର ମକ୍ତବ କେଉଁଠି ବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ରହିଥିଲା । ସେଠାରେ କେହି କେହି ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଓ ପାରସୀ ଶିଖି କଚେରୀ ସିରସ୍ତା ମାନଙ୍କରେ ଅମଲା ମୋହରିର କାମ କରୁଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର କୋର୍ଟ କଚେରୀରେ ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ ଓ ପାରସୀ ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଓ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ହେଉଥିଲା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଅନୁପ୍ରବେଶ । ଗୌରୀଶଙ୍କର ଉଭୟ ଗାଁ ଚାଟଶାଳୀ ଓ ମକ୍ତବରେ ଶିକ୍ଷାପାଇ କଟକ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଆଠ ବର୍ଷ କାଳ ପଢ଼ିଥିଲେ ଓ ୧୮୫୬ ମସିହାରେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ହୁଗୁଳି ଯାଇଥିଲେ । ହୁଗୁଳି କଲେଜରେ ପଢ଼ିଲାବେଳେ କେତେକ ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ସେ ୧୮୫୮ ମସିହାରେ ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମି ଓଡ଼ିଶାକୁ ଫେରିଆସିଲେ । ଶିକ୍ଷାଲାଭ ପରେ ଗୌରୀଶଙ୍କର ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ସ୍କୁଲରେ କିଛି କାଳ ଶିକ୍ଷକତା କରିଥିଲେ ଓ ୧୮୫୯ରେ ସେ କଟକ ଆସି କମିଶନର ଅଫିସରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଦକ୍ଷତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଫଳରେ ବାରବର୍ଷ ପରେ କଟକ ଆଦାଲତରେ ଅନୁବାଦକ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ୧୮୮୨ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ନେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର କର୍ମମୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭରୁ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ସମ୍ବାଦପତ୍ର 'ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା' ଓ "କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ" ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ରହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଯେଉଁ ଦାନ ଦେଇଯାଇଅଛନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ସେ ଯେ ଚିର ଅମର ରହିବେ କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ।

କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ

"କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ ଲିମିଟେଡ଼" କଟକ ସହରର ଦରଘା ବଜାରରେ ୧୮୬୪ ମସିହାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାର କେତେକ

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶୀଦାର ରହିଥିଲେ,—ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ରାୟଚୌଧୁରୀ, ଜମିଦାର, କାଳିବଜାର, ଖୋସଲଚନ୍ଦ ମାରୱାଡ଼ି, ମଧୁସୂଦନ ଦାଶ, ଓକିଲ, କଟକ ଚଣ୍ଡୀ, ଓକିଲ ମାୟାଧର ଦାସ, ବିହାରୀଲାଲ ପଣ୍ଡିତ, ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ, ଗୋପୀମୋହନ ସେନ୍, ସିରସ୍ତାଦାର ନନ୍ଦଲାଲ ମିଶ୍ର, ମହାଜନ, ସୂତାହାଟ ଜମିଦାର ବାବୁ ପଦ୍ମଲଭ ଦାଶ ଓ ଅକ୍ଷୟ କୁମାର ଘୋଷ ।

ପ୍ରଥମେ ପଥର ଛାପା ଅକ୍ଷରରେ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ଓ ତାହାର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟ ଛାପାଯାଇଥିଲା । ଏହି କମ୍ପାନୀର ସେକ୍ରେଟାରୀ ରୂପେ ଗୌରୀଶଙ୍କର ଆଜୀବନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀ ଭୁକ୍ତ କମ୍ପାନୀର ଡାଇରେକ୍ଟରମାନେ ହେଲେ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରେକୃଷ୍ଣ ଦାସ

,, ଜଗମୋହନ ରାଏ
,, ବିଚିତ୍ରା ନନ୍ଦ ଦାସ
,, ଦୀନନାଥ ସରକାର
,, ସୁଦର୍ଶନ ଦାସ
ଚୌଧୁରୀ ରଘୁନାଥ ଦାସ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ରାୟଚୌଧୁରୀ
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଧାଶ୍ୟାମ ନରେନ୍ଦ୍ର
,, ଗୌରୀଶ୍ୟାମ ଜେନା
,, ଗୋଲକ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ
,, ବନମାଳୀ ସିଂହ
,, ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ

ଏହି କମ୍ପାନୀର ଖାଜାଞ୍ଚି ଥିଲେ ବାବୁ ଜଗମୋହନ ଦତ୍ତ ଓ ଅଡ଼ିଟର ଥିଲେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ଘୋଷ ଓ ଲାଲ ଜଗମୋହନ ଲାଲ୍ । ସେତେବେଳେ ଛାପିବାପାଇଁ ଅକ୍ଷର ମିଳୁନଥିଲା ଓ ଆମର ଆଦ୍ୟନେତା ବିଚିତ୍ରା ନନ୍ଦ ଦାସ ପୁରୀଠାରେ ଏକ ଛୋଟିଆ ପଥର ଛାପାକଳ ଦେଖି ତାକୁ ଟ ୬୦୦.୦୦ ଦାମରେ କିଣି ଆଣିଲେ ଓ ଏହି କଳରେ କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ୧୮୬୫ ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସ ତାରିଖରେ—କିଛୁ ପରେ ନାନା ଉଦ୍ୟମରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଛପା ଅକ୍ଷର ଆସିଲା ଏବଂ ଉଭୟେ ପଥର ଛାପା ଅକ୍ଷର ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶିଶାର ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ଛପାକାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କମ୍ପାନୀର ୧୮୬୭ ମସିହା ବାର୍ଷିକ ବିବରଣୀରେ ଯାହା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା—"ମାଜି କଟକର ଯନ୍ତ୍ରାଳୟରେ ସ୍ଥାପନ ପକ୍ଷରେ ତୁଚ୍ଛା ଲାଭର ଆଶାରେ କେହି ଯତ୍ନ କରିନାହାଁନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଗତିନାଶନ ଓ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଉନ୍ନତି ସାଧନ ହେବ ବୋଲି ବହୁତର ବ୍ୟୟ ଓ କ୍ଲେଶ ସ୍ୱୀକାର ପୂର୍ବକ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଅଛି । ଏହି ହେତୁରୁ ବୋଧ ହୁଏଇ ଈଶ୍ୱର କରୁଣା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଯନ୍ତ୍ରାଳୟର ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । X X ତଥାପି ଏବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଉତ୍କଳ ଭାଷାର ଏକ ପୁରାତନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ ଓ ପ୍ରଚାର ହେଲା ଓ ଉତ୍କଳ ଦେଶର ଛାପା ପଞ୍ଜିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବିକ୍ରି ହେବାରୁ ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶେଷ ଉପକାର ହେଲା । ଏବର କେତେଖଣ୍ଡ ଆଇନ ମଧ୍ୟ ଉତ୍କଳରେ ଅନୁବାଦ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଅଛି ଓ ଯେବେ ଉତ୍କଳ ଅକ୍ଷର ପୂର୍ବରୁ ଆସିଥାନ୍ତା, ତେବେ ଆହୁରି ଅନେକ କର୍ମ ହୋଇଥାନ୍ତା ।” (ପୃ. ୨୮)

“୧୮୬୭ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ବାବୁ କାଳୀପଦ ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କର ଯତ୍ନ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଏତେବେଳେ ଆଗେ ଉତ୍କଳାକ୍ଷର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସେଥିରେ କାମ ଚଳାଇଲୁ ।” (ପୃ-୨୧) କମ୍ପାନୀରୁ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଶ୍ରୀରାମପୁରର କାରିଗରମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ୧୮୬୭ ମସିହାରେ ବୋର୍ଡ ଅଫ୍ ଡାଇରେକ୍ଟର ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ ଯେ ଚୌଧୁରୀ ବଜାରରେ କମ୍ପାନୀ ଛାପାଖାନା ପାଇଁ ଜାଗା ନିଆଯାଇ କୋଠା ତୋଳା ହେବ । ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକାଦି ପ୍ରକାଶନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, “ପୁସ୍ତକାଦି ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଦିଗରେ କମ୍ପାନୀ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ଉଦ୍ୟମ କରିବେ ନାହିଁ । ଉତ୍କଳ ଭାଷୋଦ୍ଦୀପନୀ ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟ କିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଅଛି ଦେଖି ପଶ୍ଚାତ୍ ସେଥିରେ ଉପାୟ ହେବ ।” ବିବରଣୀ ୧୮୬୭, ପୃ-୪)

କମ୍ପାନୀ ବିବରଣୀରୁ ପରେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପ୍ରଥମେ ଜଗମୋହନ ରାୟଙ୍କର ବୈଠକଖାନାରେ କମ୍ପାନୀର ପ୍ରଥମ ଛାପାକାମ ଚାଲୁଥିଲା ଓ ୧୮୬୯ ମସିହାରେ କମ୍ପାନୀ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସରି ସେହିବର୍ଷ ଜାନୁଆରୀ ମାସ ତା ୧୮ ରିଖରେ ନୂଆ ଘରକୁ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ଉଠିଆସିଲା । ତେତେବେଳେ ଦରଘା ବଜାରର ଏହି କୋଠା:ଘରକୁ ସେହି ସମୟର କଟକବାସୀ ‘ଅତି ଶୋଭନୀୟ ଅଟ୍ଟାଳିକା’ ବୋଲି ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିବା ବିଷୟ ଜଣାପଡ଼େ । ୧୮୬୯ ମସିହାରେ ଆହୁରି ଏକ ନୂଆ ଘଟଣା ହେଉଅଛି ଯେ କଟକ ସୋସାଇଟିଙ୍କର ଉଦ୍ୟମରେ ‘ଉତ୍କଳହିତୈଷିଣୀ’ ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଇଂରାଜୀ ଓ ଉତ୍କଳ ଅକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା । ସେହି ବର୍ଷ ଓଡ଼ିଆରେ ୩ଖଣ୍ଡ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ୫ଖଣ୍ଡ ସାଧାରଣ ପାଠୋପଯୋଗୀ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶପାଇଥିଲା । ସେସବୁ ହେଉଅଛି—ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ :—

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଭ୍ରମ ଭଂଜନ—୫୦୦ ଖଣ୍ଡ
ଭାରତବର୍ଷର ଇତିହାସ ପ୍ରଥମ ଭାଗ—୧୦୦୦ ଖଣ୍ଡ
ଶିଶୁପାଠ—୧୦୦୦ ଖଣ୍ଡ

ଓ ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକ :—

ପଞ୍ଜିକା ସନ ୧୮୬୯-୭୦—୯୦୦
ମହାଭାରତ ଆଦିପର୍ବ କୃଷ୍ଣସିଂହକୃତ—୧୦୦୦
କରିମା ନାମକ ପାରସ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନୁବାଦ—୫୦୦
ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଚରିତ —୫୦୦
ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ —୮୦୦

ଏହିପରି ଅନେକ କୌତୁହଳପ୍ରଦ ଖବର ସେ ସମୟର ଉତ୍କଳ ଦୀପିକାର ପୃଷ୍ଠାରେ କେତେ ଯେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ତାହା କହିହେବ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ହେଉଅଛି ପ୍ରଥମ ମୂଳଦୁଆ ।

ପ୍ରିଣ୍ଟିଂକମ୍ପାନୀ ସ୍ଥାପନରେ ଗୌରୀଶଙ୍କରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସ୍ୱଦେଶ-ହିତୈଷୀ ଓଡ଼ିଶାର ବର ପୁତ୍ର ହେଉଅଛନ୍ତି କଣ୍ଠାବଣିଆର ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଦାସ । ସେ ସରକାରୀ ସିରସ୍ତାଦାର କାମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଦେଶବତ୍ସଳତା ତାଙ୍କୁ ଆଜି ଅମର କରିରଖିଛି ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଓଡ଼ିଶାର ଆତ୍ମଚେତନା ଭିତରେ । ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଦାସ ସେତେବେଳର ଅନ୍ୟତମ ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ । ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ଓ ଜଗନ୍ମୋହନ ରାୟଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି କଟକରେ କିପରି ଏକ ଛାପାଖାନା ସ୍ଥାପିତ ହେବ, ସେଥିଲାଗି ସେ ଥିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହୀ । ବିଚିତ୍ରାନନ୍ଦ ଏକ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରେସ ସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ସେତେବେଳକାର ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ ଅର୍ଥର ସାହାଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ଏବଂ ବହୁ ରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଢେଙ୍କାନାଳର ରାଜା ଭଗୀରଥ ମହେନ୍ଦ୍ର ବାହାଦୁର ଏହି ପ୍ରେସ୍ ସ୍ଥାପନାରେ ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ବହୁ ଅର୍ଥ ଦାନକରିଥିଲେ । 'ଉତ୍କଳଦୀପିକା' ପ୍ରକାଶନ ସମୟକୁ ସେତେ-ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶାର କମିଶନର ହୋଇଆସିଲେ ରେଭେନ୍ସା ସାହେବ । ଛାପାଖାନା ନିମିତ୍ତ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହରେ ଅଂଶୀଦାର ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ରାଜା, ଜମିଦାର, ମହାଜନ ଯଥା—ତାଲଚେର, ବଡ଼ମ୍ବା, ନୟାଗଡ଼, ଆଠଗଡ଼, ନରସିଂହପୁର ରାଜାମାନେ ଓ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର କୋଠଦେଶ ଓ ଭିଙ୍ଗାରପୁରର

Digitized by srujanika@gmail.com

କଟକ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ "ଲିମିଟେଡ"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ମହାଶୟ,

[illegible] ଅତଏବ [illegible]

ଅନୁରୋଧ କରୁଅଛୁଁ ଯେ ସେମାନେ ଆଗାମୀରେ ଏହା ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ଦେଖି ଚାର୍ଜର ସୁବିଧା ହେବ । ଏ ବିଷୟରେ ଏହା ଆପଣ ସେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ୱାର ଅନୁଗ୍ରହିତ ହେବାରୁ ଅପାର ଭକ୍ତି କରିବେ । ଇତି ।

ଉକ୍ତ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଲୋକଙ୍କ ନାମ ।

ବାବୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ମୋହୁରି ଇତ୍ୟାଦି ...

- ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର ମହାପାତ୍ର ...
- ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ...
- ମାଧବ ଦାସ ...
- ...
- ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ...
- ...
- ...
- ...
- ...

ନିବେଦକ

ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ ।

Split by PDF Splitter

ଜମିଦାର । ରେଭେନ୍‌ସା ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଏହି ନୂତନ ପ୍ରେସକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲେ । କମ୍ପାନୀ ପ୍ରଥମେ ଟ ୭୫୦୦୦-୦୦ ମୂଳଧନରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲା । ଏହି ନୂତନ କମ୍ପାନୀ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ପରିଚାଳକ ଥିଲେ କର୍ମଯୋଗୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟ । ପ୍ରେସର ପ୍ରଧାନ ଲିପିକାର ଭାବରେ ସେତେବେଳେ କଟକର ସୁନାମଧନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାଗୀରଥି ସାଠିଆ ପ୍ରେସ୍‌ରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ସେତେବେଳର ଅନ୍ଧାରମୂଳକ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଥମ ଛାପାଖାନା ଥିଲା ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କର ମିଶନ୍ ପ୍ରେସ ଓ ତାହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରର ବିଶିଷ୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସେମାନେ ବା କାହିଁକି ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କରିବେ ? ତେଣୁ 'ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା' ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଣିଲା ପ୍ରଥମ ଜାତୀୟ ଜାଗରଣ—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଙ୍କୋଚିତ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଭାରତ ଦରବାରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରି ପ୍ରତିପାଦନ କଲା । ଯଦି ନହୁଏ ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା ସେତେବେଳେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିନଥିଲେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ଯେ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇନଥାନ୍ତା ତାହା କହିହେବ ନାହିଁ । ଗୌରୀଶଙ୍କର ୧୮୯୬ ମସିହାରେ ସରକାରୀ ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେଇ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀର କୋଠାରେ ବସବାସ କରି ଏହି କମ୍ପାନୀର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷତାର ସହ ତୁଲାଇ ଥିଲେ । ସେ ୧୯୧୫ ମସିହାରେ ଛାପାଖାନା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ତ୍ୟାଗ କଲାବେଳକୁ ସେ କମ୍ପାନୀର ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କୁ ଟ ୫୫୦୦୦-୦୦ ଲାଭ ଓ କମ୍ପାନୀର ଟ ୬୦୦୦୦-୦୦ର ସମ୍ପତ୍ତି ରଖିଯାଇଥିଲେ ।

ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ ସେ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ ନାହିଁ କି ଆଉ ନେତା ବିଚିତ୍ରା ନନ୍ଦ ଓ ଗୌରୀଶଙ୍କର ନାହାନ୍ତି । ଦରଘା ବଜାରର ସେ ଘର ମଧ୍ୟ ଆଜି ନୂତନ ରୂପରେଖ ନେଇଛି—କିନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଆଜିର ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେଉଁ ଶତ ଶତ ପ୍ରେସ ଓ ହଜାର ହଜାର ବିଭିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ପାଉଅଛି ତାହାର ପଛରେ ରହିଅଛି ବିଚିତ୍ରା ନନ୍ଦ, ଗୌରୀଶଙ୍କର ଓ ମଧୁସୂଦନ ଦାସଙ୍କ ପରି ସ୍ୱଦେଶପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଦେଶ, ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପାଇଁ ନିଷ୍ଠାପର ସେବା ଓ ସାଧନା । ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ 'ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା' ଓଡ଼ିଆରେ ଏକମାତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ରୂପରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ଗୋଚରକୁ ଆସିବ; ସେଥିପାଇଁ ଏହି ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦପତ୍ରକୁ ଛାପାଇବା ନିମିତ୍ତ ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିସର୍ସଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲି । ସେ ମୋର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଅଛି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

,,

ପରଶେଷରେ 'ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା' ସମ୍ପର୍କିତ ବିଭିନ୍ନ ଅଭିଲେଖଗୁଡ଼ିକର ଫଟୋଚିତ୍ର ଦେବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟଅଭିଲେଖାଗାର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ମୋତେ ଅନୁମତି ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ।

ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି

ତା-୭-୧୨-୧୯୭୮

ପ୍ରଫେସର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

—x—

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା

ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରିକା ।

[illegible] ଶନିବାର ୨୭ଶ ଡିସେମ୍ବର ଅଙ୍ଗ୍ରେଜୀ ସନ ୧୮୬୭ ମସିହା । ସ୍ବା ଦି ୧୧ ଦ [illegible] ସନ ୧୨୭୫ ସାଲ । ଚତୁର୍ଥ ସଂଖ୍ୟା

କଟକସ୍ଥ ସାଧାରଣ କମିଟୀ ।

[illegible] ତାରିଖରେ ସାଧାରଣ କମିଟୀର ଏକ ସଭା ହୋଇ ଥିଲା [illegible] ପାଠ କରିବାରେ ଜଣା ଗଲା ଏକ କମିଟୀ [illegible] ଏ ସଭାରେ ଏକ [illegible] ଅଛନ୍ତି [illegible]

[illegible] କମିଟୀର [illegible] ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜା [illegible] ବାହାଦୁର [illegible]

ବାବୁ [illegible] ସାହେବ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ନାହାନ୍ତି, ଏତେବେଳେ ମଧ୍ୟ କମିଟୀ ସେମାନଙ୍କ ସକାଶ ଭିନ୍ନ [illegible] ନ ପାରିଲେ । ଇଂରାଜ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏ ଦେଶସ୍ଥ [illegible] ଅଧିକ ଥିବାର ଏ ପ୍ରକାର କହିଲେ ଏ ଦେଶୀୟ [illegible] ଏ ପ୍ରକାର ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ଓ ଅନେକ ପ୍ରାଣୀ [illegible] ବର୍ତ୍ତମାନ [illegible] ଅତି [illegible] କମିଟୀ ଆମ୍ଭେମାନେ [illegible] କରିଥିବାର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର [illegible] ଜଣ [illegible] ଅଛନ୍ତି [illegible] ଏଥିର ଏକ [illegible] ଅଛନ୍ତି ଏଥିରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର [illegible] ସାଧାରଣ [illegible] ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ [illegible]

[illegible]

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା

ସାପ୍ତାହିକ ସଂବାଦପତ୍ର

୧ ଭାଗ ଶନିବାର ତା ୧୧ ରିଖ ମାହେ ଅଗଷ୍ଟ ସନ ୧୮୬୬ ମସିହା ।
। ମୂ । ବା ୨୯ ନ ଶ୍ରାବଣ ସନ ୧୨୭୩ ଶାଲ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଓ କଲିକତାର ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଚରଣ

ଅକାଲ ଚିନ୍ତାରେ ଲୋକଙ୍କ ମନ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି ଯେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କଥାରେ କାହାରି ଉତ୍ସାହ କି ମନ ହେଉନାହିଁ । କି ଧନୀ କି ଦରିଦ୍ର ଯାହାକୁ ଦେଖ ଏକା ଚଉଳର କଥା ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣାଯାଉଅଛି । ଚଉଳ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ହେତୁରୁ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକ ସବଂଶରେ ନାଶ ହେଲେ ବହୁତର ପ୍ରାଣୀ ସମନ ଭବନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଅନେକ ମନୁଷ୍ୟ ଏପରି ଦୁସ୍ତର କାଳ ନିର୍ବାହ କଲେ ସତ୍ୟ ମାତ୍ର ଶୀଘ୍ର ଏ ଉପଦ୍ରବର ଶାନ୍ତି ନ ହେଲେ ନିରୂପାୟ ହେବ ।

(ଏ ଦରୁଣ କାଳରେ ଦୁଃଖୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯେ ଉପାୟମାନ ହୋଇଅଛି ତାହା ଶ୍ରବଣରେ ଅତିଶୟ ପ୍ରୀତି ଜନକ ବୋଧହୁଏ କିନ୍ତୁ ସେଥିର ଫଳ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉତ୍ତମ ହେବାର ଦର୍ଶନ ହେଉ ନାହିଁ ।)

ଏ କଟକ ନଗରରେ ସରକାରି ଦୁଇ ଅନ୍ନଛତ୍ର ସ୍ଥାପନ ହୋଇଅଛି, ଏବଂ ସରକାରି ଛଡ଼ା ଦୁଇ କି ତିନି ଛତ୍ର ଅଛି ଏବଂ ଲୋକମାନେ ଯଥାର ଯେପରି କ୍ଷମତା ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ଦୁଃଖୀଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ନାଦି ବିତରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ତଥାପି ଦରିଦ୍ର-ଲୋକଙ୍କ କ୍ଲେଶ ଦୂର ହେବାର ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ । ଅନବରତ ଅସ୍ଥିଚର୍ମାବଶିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତଲୋକମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ଘେନି ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର ବଜାର ବଜାରରେ ଆହାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବୁଲୁଥିବାର ଦେଖାଯିବାରୁଁ ବୋଧହୁଏ ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କର୍ମ ଯେ ପ୍ରକାରେ ଚଳିବାର ଆବଶ୍ୟକ୍ ତାହା ସମ୍ୟକରୂପେ ହେଉ ନାହିଁ ଅଥବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଆପଣାର ଦୁର୍ବଳତା ଦୃଢ଼ରୂପେ ଜଣାଇବା ସକାଶେ ଈଶ୍ୱର ଏ ମାୟା ରଚନା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ଦୁଃସମୟ ଯେ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ଘଟିଅଛି ଏମନ୍ତ ନୁହେ । ମେଦିନୀପୁର ହୁଗୁଳି ବାଙ୍କୁଡ଼ା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିଲ୍ଲାରେ ସୁଦ୍ଧା ନ୍ୟୂନାଧିକରେ ଏ ଘଟଣା ହୋଇଅଛି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

ହିନ୍ଦୁ ପାଟ୍ରିଅଟ ପତ୍ରିକାରୁ ଜ୍ଞାତ ହେଲୁଁ ଯେ ଏ ସମସ୍ତ ଜିଲାର ବହୁ ସଂଖ୍ୟକଲୋକ କଲିକତାକୁ ସାହାଯ୍ୟଆଶାରେ ପଳାୟନ କରି ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ଆହ୍ଲାଦର ବିଷୟ ଯେ କଲିକତାସ୍ଥ ଧନାଢ୍ୟ ଓ ଦୟାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନରେ ପରାଙ୍ମୁଖ ନାହାନ୍ତି ଧନ ଓ ବିଦ୍ୟାର ଯଥାର୍ଥ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସେହି ଲୋକମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଏବଂ ଏହି ହେତୁରୁ ଯେ ପରମେଶ୍ୱର ତାହାଙ୍କୁ ଏତାଦୃଶ ଉତ୍ତମ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇଅଛନ୍ତି, ଏଥିରେ କିଛି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆହା ଜଣେ ଧନୀ ଯେ ଅନୁପମ ଦାନ କରୁଅଛନ୍ତି ତାହା ଶୁଣିଲେ ଚମତ୍କାର ବୋଧହୁଏ । ପାଠକମାନଙ୍କ ଗୋଚରାର୍ଥେ ଆମ୍ଭେ ଏ ସ୍ଥଳରେ କେତେକ ମହୋଦୟଙ୍କ ନାମ ଲେଖୁଅଛୁଁ ଯଥା ବାବୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ମଲ୍ଲିକ ପ୍ରତିଦିନ ୭୦୦ ୮୦୦ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଭୋଜନ କରାଉ ଅଛନ୍ତି । ବଡ଼ବଜାର ନିବାସୀ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନି ମହାଜନମାନେ ନିତ୍ୟ ପ୍ରାଏ ୧୦୦ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନ୍ନଦାନ ଏପରି କେବେ କେବେ ଗଙ୍ଗାତୀରରେ ଦୁଃଖୀମାନଙ୍କୁ ମିଠାଇ ଓ ଜିଲେବି ଇତ୍ୟାଦି ଦିଅନ୍ତି ମନୋହର ଦାସ ଚଉକରେ ଲୁଗା ବେପାରିମାନେ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ୨୦୦ ଥାନ ଲୁଗା ଦୁଃଖୀଲୋକଙ୍କୁ ଜଣପ୍ରତି ୫ ଗଜ ଲେଖାଏ ଦାନ କଲେ କଲିକତାର ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଆପଣା ସାଧ୍ୟାନୁସାରେ ଏକ ଏକ ଜଣ ଦିନକୁ ୫୦ ଠାରୁ ୫୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖୀଲୋକଙ୍କୁ ଭୋଜନସାମଗ୍ରୀ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଏପରି ମଫସଲରେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତରପାଡ଼ା ଜମିଦାର ବାବୁ ଜୟକୃଷ୍ଣ ମୁଖର୍ଜୀ ଜ ୨୦୦ଣ ଓ ବୌଇରେ ବାବୁ ବେହାରୀଲାଲ ମୁଖର୍ଜୀ ଜ୫୦୦ ଣ ଲୋକଙ୍କୁ ନିତ୍ୟ ଅନ୍ନ ଦାନ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଫସଲର ଆଗମ ଦେଖା ଯାଉଅଛି, ଓ ଅବିଳମ୍ବରେ ଏ ଘୋରତର ଦୁଃଖାଗ୍ନି ନିର୍ବାଣ ହେବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଦୁଃଖୀଙ୍କ ଆର୍ତ୍ତନାଦରେ ବଧିର ନ ହୋଇ ମୁକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଧନବ୍ୟୟ ଦ୍ୱାରା ସତ୍ପ୍ରକୃତିମାନ ଚରିତାର୍ଥ କରୁ ଅଛନ୍ତି, ତାହାଙ୍କର ନାମ ଚିରକାଳ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ରହିବ ।

କଟକସ୍ଥ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ନିବାରଣ କମେଟୀ

ଅଗସ୍ତ ମାସ ତା ୩ ରିଖରେ ଯେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ କମେଟୀ ହୋଇଥିଲା ତହିଁରେ ତଳ ଲିଖିତ କଥାମାନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

୧ । ସହର ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ଅରକ୍ଷିତ ଦରିଦ୍ର ପିଲା ସରକାରୀ ସଡ଼କ ଉପରେ ବୁଲୁଥିବାର ଦେଖାଯିବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ମହକୁମାରୁ ନିଯୁକ୍ତ ଥିବା ଓଭରସିଅର ଆପଣାଯିମା ନେଇ ତାହାଙ୍କର ଭରଣ ପୋଷଣାଦି କରିବ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Split by PDF Splitter

୨ । ମଫସଲସ୍ଥିତ ଅନାଥଙ୍କମାନ ତଦାରକ ସକାଶ ଏକ ଜଣ ସୁନର ମ.ପିଲ ଟ ୧୦୦ ଙ୍କା ବେତନରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବ ଓ ଗସ୍ତ ସମୟରେ ମାଇଲ ପ୍ରତି ଟ ୦।୵ ଲେଖାଏ ଖର୍ଚ୍ଚା ପାଇବ ।

୩ । ସାହାଯ୍ୟ କୁମେଟୀ ଯେତେ ଗୃଉଲ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ ତାହା ସମାନ ଅଂଶରେ ବିକି ଓ ବିତରଣ କରିବେ ।

ଏନିୟମମାନ ଉତ୍ତମ ହୋଇ ଅଛି ମାତ୍ର ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଯେ ସାହାଯ୍ୟକର୍ମ ପ୍ରକୃତ ରୂପ ନିର୍ବାହ ହେଉ ନାହିଁ । ଅସହାୟ ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କ ରକ୍ଷା ପ୍ରସଙ୍ଗ ପ୍ରାଏ ଉନମାଦ ହେଲ ସାହାଯ୍ୟ କୁମେଟୀଙ୍କ ମନେ ପଡ଼ିଥିଲା ତହିଁରୁ ସେମାନଙ୍କ ଦୁରବସ୍ଥା ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଚନ ନ ହେଲା ଏଥିର ଦୋଷ କାହାଉପରେ ଦିଆଯାଇପାରେ । ସାହାଯ୍ୟ କୁମେଟୀ ସୁବିସ୍ତର ପୂର୍ବକ ପ୍ରଥମରୁ ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ପିଲମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କୌଣସି ବିଧାନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସାହାଯ୍ୟ କୁମେଟୀର ମେମ୍ବରମାନେ ଏକଜଣ ହିନ୍ଦୁ ଛଡ଼ା ସମସ୍ତେ ଇଂରାଜଲୋକେ ଅଟନ୍ତି । ସେମାନେ ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ବିବେଚନା ନ କରି ଆପଣା ଆପଣା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗୁଣର ଅଭିମାନରେ ଜଣେ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କୁ ପିଲଙ୍କର ଭରଣ ପୋଷଣ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବାରୁ ଲୋକଙ୍କମନେ ଏହି ଭୟ ହେଲା ଯେ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଦଳ ବୃଦ୍ଧିନିମନ୍ତେ ଏରୂପ ଉପାୟ ହୋଇ ଅଛି ଏହି ହେତୁରୁ ଦୁଃଖୀ-ମାନେ ବହୁ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆପଣା ଆପଣା ଅସ୍ଥିଚର୍ମବିଶିଷ୍ଟ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ପାଦ୍ରି ସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଲେ ନାହିଁ । ଯଦ୍ୟପି କୌଣସି ହିନ୍ଦୁ ହସ୍ତରେ ଉକ୍ତ ଭାର ଅର୍ପଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ତେବେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ସମୟରେ ଏକଜଣ ସୁଦ୍ଧା ଅସହାୟ ବାଳକ ନଗରରେ ଭ୍ରମଣ କରିବାର ଦେଖାଯାନ୍ତା ନାହିଁ ଏବଂ ଅନେକ ଦୁଃଖୀ ଲୋକ ଆପଣା ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ କେବଳ କାଳ ଗ୍ରସ୍ତରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ନାମମାତ୍ର ଧନ ଲୋଭରେ କିମ୍ବା ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ବେଶ୍ୟାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ବିକି କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ହା, ସାହାଯ୍ୟ କୁମେଟୀର ଅମନୋଯୋଗ ହେତୁରୁ କେତେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ପ୍ରାଣୀ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୂଷିତ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଯାହାହେଉ ଓବର ସିୟରଙ୍କୁ ଯେ ଭାର ଦିଆଯାଇଅଛି ତାହା ସେ ସତତା ପୂର୍ବକ ଚଳାଇଲେ ଅବଶ୍ୟ ଉପକାର ହେବ । ମାତ୍ର ସେ କି ପ୍ରକାର କେଉଁଠାରେ ତାହାଙ୍କର ରକ୍ଷଣା ବେକ୍ଷଣ କରିବ ତାହା କିଛି ବିସ୍ତାରିତ ଜଣା ନାହିଁ ।

ସାହାଯ୍ୟ କର୍ମରେ ସରକାର ଓ ଲୋକଙ୍କର ଅନେକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଅଛି ସତ୍ୟ ମାତ୍ର ସେହି ଉପଯୁକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ନ ଥିବରୁ ତାଦୃଶ ଫଳ ହେଉ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭ ସାହାଯ୍ୟ କୁମେଟୀ ଯେ ପ୍ରଥମରୁ ଏ ଏଦେଶସ୍ଥ କୌଣସି ଧନାଢ୍ୟ କି ଧର୍ମ୍ମାନ୍ତ

Digitized by srujanika@gmail.com